Nr 1 1971
Årgång 23
Pris 2:50

vi människor

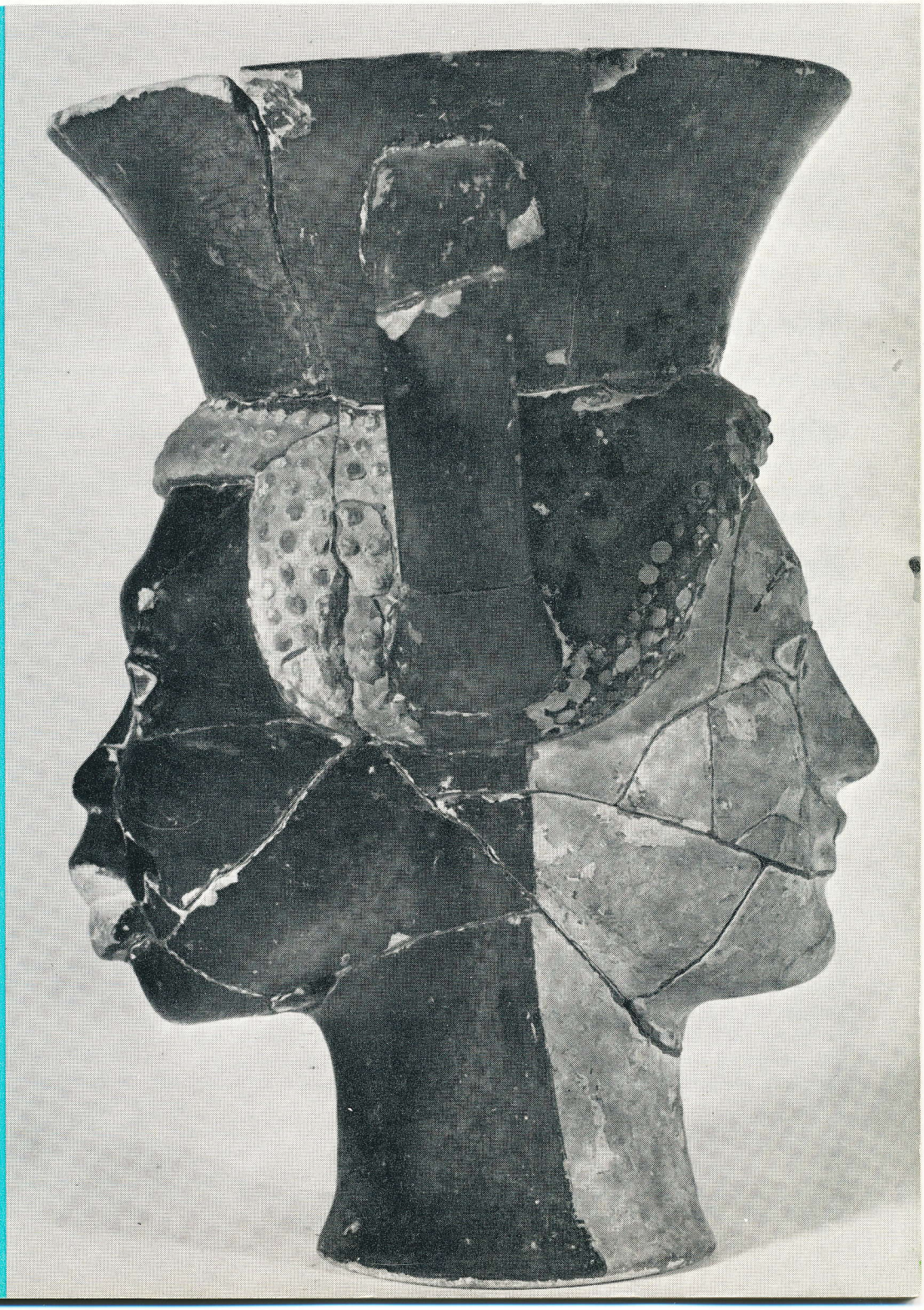

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbetes grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

Har du glömt

att förnya prenumerationen på VI MÄNSKOR? Använd då bilagda inbetalningskort. Prenumerationspriset är oförändrat 10 kronor per år.

Vill du hjälpa till

att bredda tidningens läsekrets? Kanske är du villig att offra en femma på en "vänprenumeration"? I så fall skriver du på talongens baksida namn och adress på den person som du vill prenumerera för.

Är du medlem

av Svenska Kvinnors Vänsterförbund? Om inte kan du bli det genom att sända in årsavgiften för 1971 — 15 kronor — direkt till förbundet. Tillhör du redan förbundet men har svårt att deltaga i avdelningsmötena eller du kanske bor på ort där SKV-avdelning saknas, sänd då in årsavgiften på bilagda inbetalningskort. Årskortet får du sedan omgående.

Vill du stödja

förbundet med ett ekonomiskt bidrag kan du också använda dej av inbetalningskortet.

Ur tackbrev från Vietnam till SKV

Kära vänner

Vi har med stort intresse följt det ständigt växande stöd som Vietnam-rörelsen i ert land fått.

Särskilt under 1970 har sådana stora dagar som vår vördade president Ho Chi Minhs 80-årsdag, 25-årsdagen av grundandet av den demokratiska republiken Vietnam och 10-årsdagen av Sydvietnams befrielsefront högtidlighållits i Sverige. Ni har hållit stora protestmöten mot USA:s aggression i Kambodja, mot massakrerna på vietnameser bosatta i Kambodja och på folket i Kambodja, mot den ökade interventionen i Laos och luftangrepp på Nordvietnam.

Vi önskar tacka er alla
Vietnams kvinnoförening
Le Thi Xuyen
Vice president

Med detta nummer av "Vi mänskor" följer som bilaga ett tryckt inbetalningskort.

vi mänskor

Nummer 1 1971 — 23:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDÉN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Mänskor utkommer med fyra nummer om året

Prenumerationspris per år 10 kr

Postgiro 5 13 23

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1971

UR INNEHÅLLET sid.

Ojämlikhet 1
Besök i Nordvietnam. **Eva Palmaer** 2
De vita blommornas vår. Novell av **Nguyen Ngoc** 7
Att legalisera USA:s krig i Vietnam. **Sara Lidman** 10
Möte om Sydvietnam. Referat av **Katja Waldén** 12
Kemisk krigföring i sydöstasien. **Andrea Andreen** 14
Civilmotståndsstrategi. Rec. av **Erland Dahm** 16
FN och yttre rymden 18
Serier — oskyldigt nöje? Rec. av **Katja Waldén** 20
Mänskosamhället — ett framtidshopp. **Andrea Andreen** 22
Kvinnomakt (Signe Höjer). Rec. av **Hjördis Levin** 25
Dokument över kvinnans förtryck. Låginkomstutredningen 26
Två "Damtidningar" — en objektiv analys. **Hjördis Levin** 28
Recensioner: Återblick och framtidssyn (Folke Fridell), Springer världen ifrån oss (Edmund Leach), Mord i Amazonas (Meunier—Savarin), Kvinnor i Sovjet (Sture Stiernlöf), Utlänningar (Theodor Kallifatides), Nicke 15 år (Anna Maria Gärd), Att sälja en president (Joe McGinness), Jag skiter i varenda jävla pundhuve (Erik Torstensson) .. 32
Hertha 37
Innehåll 1969 38
Innehåll 1970 39
För Vietnams kvinnor och barn

OMSLAGSBILDEN: Etruskisk bägare från 300-talet f. Kr. Arkeologiska Museet i Bologna.
Teckningar: **Britt-Marie Almström.**

OJÄMLIKHET

För några år sedan var allting mycket bättre. Då trodde vi — eller de flesta av oss — att vi levde i en välfärdsstat, ett folkhem där arbetarregeringen så småningom skulle ordna allt till det bästa. Också för dessa sina minsta, kvinnorna och barnen. Visst fanns det skavanker, visst fanns det ojämlikheter mellan socialgrupperna men nästan ingen talade om klasskillnader.

Ingen talade heller om kvinnofrågor. Visst fanns det skillnader mellan könen men det var en fråga om rollspel och det skulle lösas i bästa samförstånd mellan man och kvinna till alla mänskors bästa. Liksom LO och SAF i bästa samförstånd skulle utplåna ojämlikheterna mellan socialgrupperna till samhällets bästa.

Det var en trygg och idyllisk bild. Tråkigt nog har fakta mycket omsorgsfullt slitit den i stycken. Nu vet vi att kapitalet allt effektivare samlas på några få händer, att den enskilde blir allt maktlösare, att klasskillnaderna i samhället växer trots progressiv inkomstskatt och utbyggd socialhjälp.

Nu vet vi också att kvinnofrågorna existerar lika mycket, om inte mer än någonsin. Låginkomstutredningens siffror borde bli den nya kvinnorörelsens bibel. Den är bevis för vad många kvinnor alltid vetat: att kvinnorna är en klart och medvetet diskriminerad grupp i samhället. Inga floskler kan skyla över den exploatering kvinnorna utsätts för:

PÅ VARJE HUNDRALAPP MANNEN TJÄNAR, TJÄNAR KVINNAN 66 KRONOR.

76,2 PROCENT AV KVINNORNA TJÄNAR UNDER 20.000 KR/ÅR (män 28,4 procent).

4 PROCENT TJÄNAR ÖVER 30.000 KR/ÅR (män 23 procent).

AV 1 MILJON EXTREMT LÅGAVLÖNADE (under 15.000 kr/år) ÄR 700.000 KVINNOR.

OGIFTA KVINNOR ÄR (vid sidan av de arbetslösa) DE SOCIALT OCH EKONOMISKT MEST UTSATTA PERSONERNA I SAMHÄLLET.

Kvinnor är de sämst utbildade, de sämst betalda, de mest sjuka och de mest dubbelarbetande.

Vi anade kanske det mesta förut. Men nu har statens egen utredning bevisat det i kalla siffror. Vi kan inte längre tro på myten att samhället vill göra kvinnan jämställd med mannen. Sanningen är att man vill behålla kvinnan som den rörliga, dåligt betalda arbetskraftsreserv som får vårt blandekonomiska samhälle att fungera i hög- och lågkonjunktur.

Ryktet om kvinnorörelsens död är betydligt överdrivet. DEN BEHÖVS MER ÄN NÅGONSIN.

Besök i Nordvietnam

Alla vi som efter förmåga försöker arbeta för Vietnam och kanske haft tillfälle att träffa vietnameser ställer oss väl förr eller senare den frågan: Hur orkar de? hur står de ut? hur kan de efter århundradens lidanden och förtryck försvara sig mot världens fruktansvärdaste krigsmaskin?

När jag fick den enastående förmånen att få besöka Nordvietnam, satte jag också som mitt främsta mål att försöka få svar på de frågorna. Jag tycker att jag fick det och jag skall nu försöka att vidarebefordra svaren. Huvudsvaren är två: **revolution** och **organisation.**

Nordvietnam är ett land där socialismen segrat samtidigt som man befriade sig från det hundraåriga franska koloniala förtrycket. Det är ett land där man rivit ner klassbarriärerna och där man bygger ett nytt samhälle trots de gränslösa lidanden och svårigheter som kriget innebär.

Bönderna — huvudparten av befolkningen — behöver ej längre betala arrenden till fogdarna som i sin tur stod i skuld till feodala godsägare, som återigen hade att betala till kolonialherrarna.

Böndernas barn går i skolan — något som förr bara de rika familjerna kunde kosta på sig. Kvinnorna föder sina barn på sjukstugans lilla förlossningssal med hjälp av sakkunskap och de får råd och hjälp med uppfödandet av sina spädbarn.

Blir man sjuk går man till sjukstugan och får eventuellt ligga där en tid under läkarvård. Läkarna på sjukstugorna har en utbildning på 2—3 år, man skulle väl kunna säga att de motsvarar närmast våra distriktssköterskor. 95 procent av Nordvietnams byar har nu sjukstugor. Svårare fall överförs till distriktssjukhusen med fullt utbildade läkare.

Hyser man till äventyrs en viss misstro till den moderna läkarkonsten kan man också vända sig till företrädare för den traditionella medicinen, det vill säga de som använder sig av nålpunktering som i Kina och medicinalväxter, kända sedan urminnes tider. Vi träffade ett par dylika medicinmän när vi besökte sjukstugan i **Khân Nhac** i **Nin Bihn**-provinsen. De försäkrade oss att de samarbetade bra med de nya läkarna och ansåg att i vissa fall, till exempel när det gällde reumatiska sjukdomar lyckades de själva bäst. I andra fall rekommenderade de besök hos de moderna läkarna.

På hälsovårdsministeriet hos mrs **Khan** fick vi bekräftat detta samarbete mellan "nya" och "gamla" läkare, men professor **Thung** på Universitetskliniken i Hanoi föreföll mera skeptisk. Han ansåg att det mest var av psykologiska skäl som "medicinmännen" kunde vara till nytta.

Vietnams hälsovård har byggts upp av den nu avlidne hälsovårdsministern dr **Pham Ngoc Thack**, för övrigt medlem av den kejserliga familjen, men revolutionär sedan ungdomen. Man vaccinerar mot sjukdomar, lär ut hygien och undervisar i sjukvård. Varje vietnames, kvinna eller man, kan lägga ett första förband. Vad det betyder vid ett bombanfall är lätt att begripa. De hygieniska förhållandena var tidigare bedrövliga. Nu finns rinnande vatten och hygieniska avträden i hela Nordvietnam.

Resultaten är också häpnadsväckande. Medellivslängden för män var under den franska tiden knappt 30 år, nu är den mellan 55 och 60 år — trots kriget. Smittkoppor, spetälska, kolera, difteri, malaria — som 100 procent av bergsborna led av tidigare — trakom — ögonsjukdomen som 75 procent led av — syfilis och så vidare är utrotade. Dödligheten hos nyfödda var 1945 200 per tusen, 1969 var det 25 per tusen.

Barnen är Vietnams rikedom. Aldrig har jag sett så många och så glada barn som i Hanoi. De springer och hoppar och skrattar och är inte ett dugg rädda för de skära elefanter, som vi väl närmast påminner om. De tusentals cyklar som är vietnamesernas praktiska och huvudsakliga fortskaffningsmedel kör så försiktigt att man inte ser en tillstymmelse till olycks-

Vietnams kvinnoförbund, medlem av KDV, hade inbjudit representanter för systerorganisationerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att besöka Hanoi. På nyårsdagen anlände delegationen bestående av från vänster riksdagsledamot Anna Lisa Hyvönen, Finland, byggnadskontrollant Veslemøy Gullachsen, Norge, redaktören för "Frit Danmark" Kate Fleron, Danmark, och lektor Eva Palmaer, Sverige.

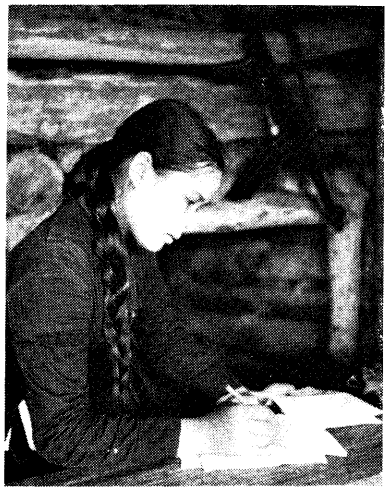

händelser. Dessa barn som sällan ses med några vuxna övervakare tillbringar i allmänhet 2—3 timmar om dagen i något av Hanois 300 daghem och de lär sig att hålla ihop med sina små kamrater. Det finns även daghem där barnen får vara hela dagarna och även nätterna om föräldrarna inte kan ha dem hos sig. Men Vietnam är fattigt och fullständiga daghem i tillräcklig mängd har man givetvis inte haft råd med hittills.

Alla barn går i skola — sjuårig grundskola och sedan tre år högstadium — och många fortsätter sin utbildning, inte minst flickorna.

Vi såg nästan inga soldater i Hanoi, men lika väl skulle man kunna säga, vi såg bara soldater i Hanoi. Varje vietnames, kvinna som man, är beredd till försvar och alla har någon militär utbildning. Alla har haft känning av det fruktansvärda kriget. Genast vi anlände till Hanoi mötte vi krigets verkningar. På väg in till staden från flygplatsen passerade vi den nästan två kilometer långa bron över Röda floden. Denna bro har varit totalt förstörd och var nu åter farbar, tidigare hade den ersatts av pontonbroar.

527 gånger har Hanoi bombats, 2.000 hus har förstörts. Nordvietnam har 30 provinser, 26 av provinshuvudstäderna har bombats, 9 totalt förstörts, 60 procent av alla byar är bombade, 160 sjukhus, 533 sjukstugor, 1.589 skolor, 475 katolska kyrkor, 420 pagoder, mer än 1.000 broar, och så vidare. Alla broar i Hanoi har träffats, varje kraftverk i hela Nordvietnam. Otaliga kratrar efter bomber såg vi, när vi bilade genom provinsen Nin Binh, sydost om Hanoi.

Vi träffade en bonde, **Luong Gia,** 49 år, från Sydvietnam, som tillbragt 15 år i fängese, huvudsakligen i det ökända **Con Dao,** flera år i tigerburar. Han såg själv 700 av sina medfångar dö. **Nguien-Thi Hong,** 43 år, också från Sydvietnam, hade tillbragt 12 år i fängelse och utsatts för fruktansvärd tortyr. Hon vägde 27 kilo när hon släpptes.

Hemvärnschef för en by.

Ammunitionsbärare för luftvärnet färdas över floden under beskjutning.

Vi träffade en tjugoårig bondpojke, **Bui Van Vac,** från en by nära Da Nang i Sydvietnam. Den 14 mars förra året blev han tillsammans med några kamrater offer för ett bombardemang. Han blev bränd av fosforbomber och armar och ben var alltjämt svullna och sårigа. Pojkarna rusade ut på vägen efter anfallet, mötte några USA-soldater och vädjade om hjälp. Soldaterna svarade med att dra upp sina knivar och skära av halsen på offren. Bui Van Vac dog dock icke till skillnad från sina kamrater och räddades på natten av FNL-soldater, som förde honom till en befriad zon och så småningom till Hanoi. Vi såg hans fruktansvärda ärr på halsen. En av oss frågade: Var det verkligen USA-soldater och inte ma-

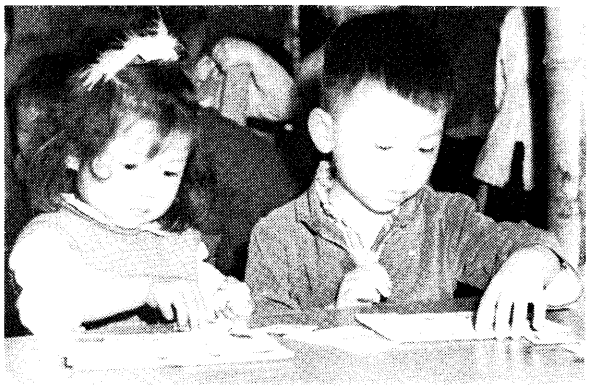

Med vaksamma ögon och splittersäker halmhatt går barn varje dag till skolan.

I barnstugan.

PHÒNG BỆNH CÒI XƯƠNG VÀ SUY DINH DƯỠNG CHO TRẺ NHỎ

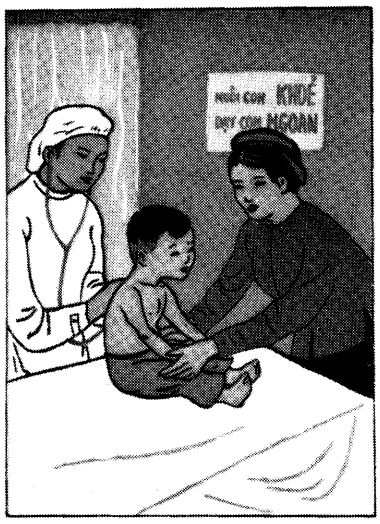

❶

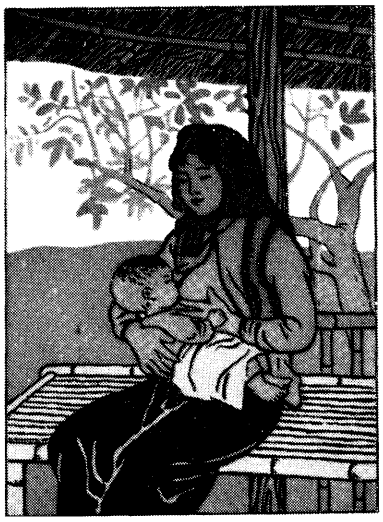

❷

❸

FÖREBYGGANDE ÅTGÄRDER MOT RACHITIS OCH UNDERNÄRING.

(1) Barn och rachitis (engelska sjukan) blir ett byte för allehanda sjukdomar.

(2) För att förebygga rachitis och undernäring bör spädbarn uppfödas med modersmjölk åtminstone under de första sex månaderna.

(3) Öva barn att krypa, stå och gå. Efter hand blir deras rörelser perfekta, deras kropp stark, deras rörelser och steg stadiga.

(4) Få vintern liksom på våren när det inte är för kallt är det nyttigt för barn att leka utomhus.

(5) När barn blir större kan de äta mjölmat, gröt eller ris. Deras måltider bör innehålla tillräckligt äggvita, fett och socker.

(6) Solbad på mornarna förebygger rachitis. Frisk luft är mycket bra för barns hälsa.

❹

❺

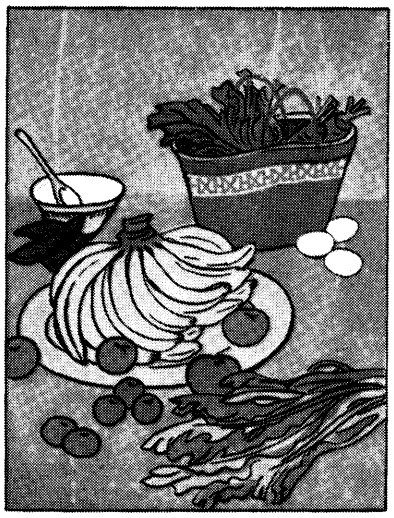

❻

CHĂM SÓC ĐẾN SỰ VUI CHƠI CỦA TRẺ

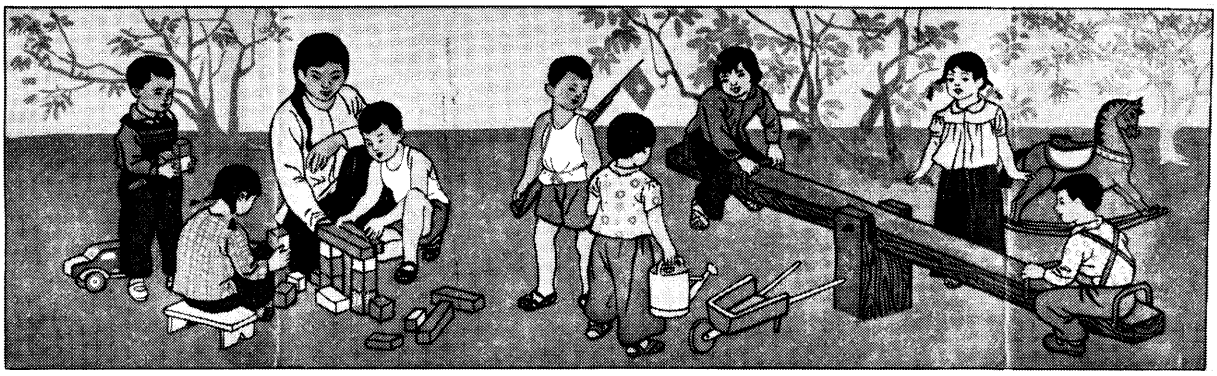

8

SYNPUNKTER PÅ BARNS LEK

(7) Leksakerna bör vara vackra och lämpliga för barnens ålder. Barn leker tillsammans. Lekplatsen bör vara ren. Medan de leker i trädgården kan de lära sig något om god hälsa och gott uppförande.

(8) Barn bör inte få leka i närheten av en eldstad eller nära saker som brinner. Låt dem inte leka med tändstickor.

(8) Låt barn inte leka nära floder eller sjöar utan att vara åtföljda av vuxna.

(10) Barn måste varnas för att leka nära rännstenar, avlopp, septictanks, svinhus och boskapsinhägnader vilka är sjukdomskällor.

(11) Skarpa saker, spetsiga föremål som knivar, borrar och saxar bör placeras utom räckhåll för små barn.

(12) Låt inte barn leka på motorvägar. Klättra i träd bör barn bara göra när vuxna är med.

11

9

10

12

Näten ses över.

Mattvävning.

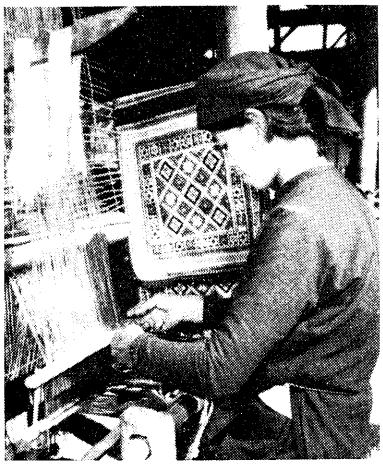

Korgflätning.

rionettrupper? Det var amerikaner, de var svarta och vita, blev svaret.

Vi såg två småttingar, 19 och 13 månader, vars mödrar utsatts för förgiftning genom växtgifter. Små mänskospillror, som aldrig kommer att kunna leva normalt. Oskyldiga offer, som fick oss nästan att kvävas av förtvivlan och förbittring.

I Hanoi råder ett lugn och en optimism, som förefaller nästan obegriplig. Inga barn är gladare och tryggare än barnen i Hanoi och inga barn torde vara mera älskade. Den tröttaste och slitnaste funktionär lyser upp när man för de många barnen på tal. Har man någonsin varit nära att mista tron på mänsklighetens framtid, så återfår man den raskt i Hanoi.

Vietnameserna betonar ofta att man måste ha tålamod om man skall uppnå resultat. Tålamod och enighet.

Man talar också ofta om betydelsen av solidaritetsrörelserna. Dels förstås om den oerhörda hjälpen från de socialistiska länderna, dels om den mer blygsamma från den kapitalistiska världen. SKV:s bidrag apostroferades ofta, våra kronor är faktiskt oerhört välkomna och än mer sätter man värde på det vittnesbörd om solidaritet och medkänsla de utgör. Låt oss med all kraft mångfaldiga våra ansträngningar! Hjälpen till utbyggnad av universitetskliniken, förmedlad genom KDV, gör också stor nytta. Man saknar instrument och man vill fördubbla antalet patientplatser, i första hand på gynekologiska avdelningen från 150 platser till 300.

Från Hanois rena luft återvänder vi västerut. Vårt plan går ner i **Vientiane,** Laos huvudstad. Vi ser på amerikanskt klotter på väggarna. **Luke G was here,** etc. Vi räknar till tio amerikanska plan som landar den halvtimme vi är i flygpaviljongen, på ditvägen var det tretton, några är camouflagemålade helikoptrar. Vientiane är ingen turistort, där finns inte ens ett vykort att uppbringa på flygplatsen och de skinande nya amerikanska planens närvaro är fullt begriplig. Vi minns de vackra skogklädda höjderna vi passerat, döljande allt levande. Nej, Vietnam, Laos och Kambodja kan aldrig besegras, men de kan tillfogas fruktansvärda lidanden av dessa vidriga, skinande, dyrbara amerikanska monster.

Eva Palmær

Alltid på post för att ge varningssignal i tid.

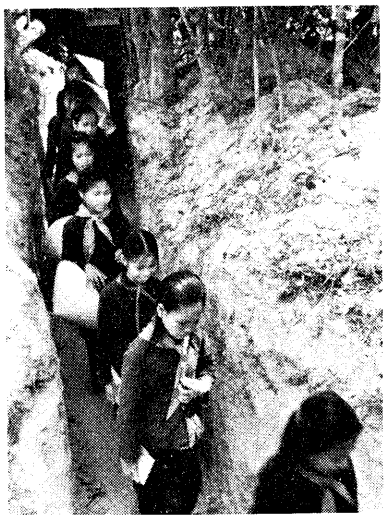

En gång förbinder klassrummet med skyddsrummet.

I stället för en förstörd väg öppnar vi flera nya.

De vita blommornas vår

Den här våren fyllde Eng arton år.

Våren . . . Här ser man att den kommit av de många blommorna som slår ut i djungeln. När de mjölkvita blommorna börjar visa sig på Ti-Hraos topp och så småningom övertäcker de blå bergssluttningarna och när flickorna känner en ofrivillig rysning i bröstet då betyder det att våren kommit. De gamla säger ofta att vita blommor — det är gudomliga blommor. Om våren häller Gud in mjölk i brösten på de flickor som nått mognad. I ren tankspriddhet spiller han mjölk över skogen och överallt slår de vita blommorna ut.

Den här dagen såg man ännu inte till några vita blommor. Men Eng kände sig så underlig i bröstet. Tidigt på morgonen innan diset hunnit skingras gick hon ner till bäcken som flöt förbi den stora byn Krang. Där klädde hon av sig och badade. Och plötsligt kände hon hur det började spritta till i de små ådrorna i hennes bröst. Förmodligen höll Gud på att hälla in mjölk i dem! Hennes kinder rodnade. Hon återvände skyndsamt till byn och uppsökte sina väninnor Ong, Nga och Niu. Jublande sa hon till dem:

— Flickor! De vita blommorna håller på att slå ut!

Och mycket riktigt, den dagen började det slå ut blommor som var mjölkvita och bländande. Utom den vanliga lukten från skogen förde vinden också deras fina doft ner till byn. Våren hade kommit! De flickor som ännu inte var gifta slutade arbeta på fälten och gjorde sig i stället färdiga att gå upp i bergen och plocka de vita blommorna. De unga männen överlämnade också arbetet åt de gamla, och med sina flöjter begav de sig ut i djungeln. Först gick flickorna i grupper. Men så småningom skilde de sig åt och gick var och en åt sitt håll.

Eng gick en bit, och så sprang hon. Det daggvåta gräset klibbade sig fast vid hennes kjol. Hela tiden förföljdes hon av tonerna från Hbins flöjt som än lät bönfallande, än plötsligt svällde ut i melodiösa tongångar som fläkten från en mild vindpust. Då formligen rusade Eng framåt. Men den envisa musiken vägrade ändå att släppa henne . . .

Det var förra våren som Eng lärde känna Hbins flöjt. Dessförinnan hade hon aldrig vågat ge sig ut ensam och plocka blommor utan hållit ihop med sin äldre syster Le. En gång hade Le fört Eng till ett ödsligt ställe där floden la-Gip sköljde fram över stenarna bara som en liten bäck. I-Luns flöjt hade nu börjat jaga efter hennes syster Le. Och då började Le också än gå än springa. Eng förstod emellertid ingenting utan betedde sig precis som sin syster. De nådde fram till ett stort träd. Le var mycket trött. Hon omfamnade trädet och suckade djupt. Hennes kinder var röda och hårslingorna flöt ner över den svettiga pannan. Hon sa till Eng:

— Gå du vidare på den här stigen. Där finns ju så många vita blommor. Plocka hem så många som möjligt. Och när jag ropar skall du komma hit.

Eng kände sig först en smula missnöjd. Men slutligen lydde hon sin syster och gav sig iväg att plocka blommor. I-Luns flöjt hann upp systern. Flöjten lät osäker, skygg, passionerad och så tystnade den. Man hörde bara det svaga bruset från bäcken som rann bort över stenarna och rev brun gyttja med sig. Ivrigt plockade Eng sina blommor, och när det blev kväll kallade Le henne till sig för att de skulle gå hem . . . I slutet av den våren gifte sig Le och I-Lun . . .

Förra våren började de vita blommorna åter slå ut. Men Le var redan gift och gick inte upp bland bergen. För första gången måste Eng ge sig dit ensam. Hon började bli vuxen. Håret hängde ner över skuldrorna och ögonbrynen mörknade så att glimten i hennes ögon blev ännu vackrare.

Eng gick långsamt med kjolen uppvikt för att den inte skulle bli våt av gräsets dagg. Plötsligt började flöjttoner ljuda i luften.

I början trodde flickan inte att det var musik. Men så stannade hon och lyssnade: med varje ögonblick kom ljudet närmare. Eng blev rädd och gömde sig bakom ett träd. Mellan bladen lade hon märke till Hbin. Då vände hon sig skyndsamt om och började springa. Likt ekorrungar hoppade solstrimmorna framför henne från blad till blad, från grässtrå till grässtrå. Hbins flöjt förföljde henne. Utan att tänka efter sprang Eng vidare så fort hon kunde och hon märkte inte att daggen på grässtråna gjorde hennes kjol alldeles fuktig ända upp mot knäna.

Hon sprang och sprang och flöjten förföljde henne. Eng var mycket stark. Hon kunde själv hugga ner det största träd i skogen och på sina skuldror kunde hon bära hem den tyngsta börda ved. Hela dagen sprang hon bort genom skogen och ända till kvällen fortsatte musiken från Hbins flöjt att förfölja henne. Slutligen gömde sig Eng nere i en dal och tyst irrade Hbin vidare genom skogen och sökte efter henne. Långt efteråt hörde hon på avstånd Hbins sorgsna musik som med vart ögonblick försvann allt längre bort och liksom var full av förebråelser mot henne. Eng blev också dyster och liksom kände samvetsförebråelser . . .

Den våren jagade Hbin henne inte mer i skogen och sade inte ett ord till henne. Och ett helt år väntade Eng på att de vita blommorna skulle slå ut uppe på Ti-Hraos bergstoppar.

Det här året fyllde Eng arton år. Hbins flöjt jagade henne ännu envisare och otåligare. Flämtande sprang Eng ifrån honom och hennes kinder rodnade. Hon kände en förvirrad skräck men kunde inte springa vidare så trött som hon plötsligt var. Kjolen var fuktig och benen började kännas kalla. Hon fortsatte ett stycke. Men det mörknade för hennes ögon. Eng sjönk ner vid ett träd, omfamnade det och slöt ögonen. Torra grenar knakade under Hbins skygga steg.

När Eng slog upp ögonen satt Hbin vid hennes sida och betraktade tyst kullarna i ravinen Cong Tum. Ingen av

dem hade märkt hur de hamnat uppe på bergets topp. Här var det glesare mellan träden. Himlen var större och genomskinligare och de vita molnen liksom hängde på de yviga gröna trädgrenarna. Där nere låg Cong Tums höjder breda och böljande som ett hav i storm. Eng gick nerför sluttningen vid sidan av Hbin . . .

Sen den dag då Hbin stupade hade Eng inte stigit upp från sin säng. Hennes gamla mor som inte längre hade några tårar kvar satt natten igenom vid hennes bädd. När Eng slöt ögonen såg hon för sig Hbin, lugn, bredaxlad, mörkhårig med lockar som föll ner över pannan. Hans läppar var hårt hopknipta och en blodström rann från hans bröst. Eng såg hans skjortkrage som var svedd av skottet och hans knytnävar som var krampaktigt hopknipta liksom skulle han när som helst hoppa upp på benen igen . . .

Eng skrek till och reste sig. Förskräckt tryckte modern henne till sig. Ute på gården föll ett fint sorlande vårregn. I det där regnet växte de vita blommorna bara bättre. Eng reste sig upp. Det var midnatt.

— Eng, min dotter . . . vart tänker du ta vägen? viskade modern.

Flickan var kraftig. Moderns händer förmådde inte hålla henne tillbaka. Hon störtade ut på gården. Det skvalande regnvattnet blötte ner hennes hår, hennes kinder, hennes bröst. Hon begav sig ut i djungeln. Modern och grannarna fick tag på en lykta och skyndade efter henne. Men snart förlorade de spåret efter henne och framemot morgonen återvände de utan resultat.

I gryningen upphörde regnet. Som en rök sjönk mörkret ner över klyftorna och trädens grenar. När Eng nådde upp till Croang-klippan hade fåglarna redan vaknat och börjat sjunga. Över klippan reste sig ett helt berg gröna grenar. Alla som gick förbi rev loss grenar och kastade ifrån sig dem och på så sätt blev detta berg av grenar med var dag allt högre. Eng slet också loss en av daggdroppar silverglittrande gren och lade den över de andra. Sedan sjönk hon vanmäktig till marken. Solen steg upp bakom Ti-Hraos berg. Dess strålar flammade och gnistrade kring de av regnet rentvagna byarna. Lukten av gröna blad och uppvärmd jord väckte Eng till nytt liv. Hon tryckte händerna mot bröstet och stönade av smärta: det föreföll henne som om någon inifrån skurit upp hennes bröst med en dolk. Hon grät inte. Men tårar rann ner över kinderna och samlade sig kring hennes mun. Där nere låg Con Tum. Eng tyckte sig se Hbin komma uppför sluttningen. Han log. Men hans ögon var lika mörka som Eng hade sett dem den sista gången innan blodet ännu strömmat fram ur hans bröst. Hans bröst var kraftigt som en stor klippa. I händerna hade han vita blommor och han vinkade åt henne. Förskräckt spärrade Eng upp ögonen. Hon såg sig liksom förblindat omkring och stötte huvudet mot något. Hon ville fly undan men förmådde inte resa sig upp och kröp omkring på alla fyra som ett djur.

Mitt på dagen vaknade hon till igen. Solvärmen och blommornas doft gjorde att hon kände sig bättre. Hon erinrade sig hur hon och Hbin om våren arbetat tillsammans på en liten vattensjuk äng och vilat ut vid den här kullen och hur Hbin berättat för henne om sin far.

— Hbins far hette I-Tuk. Han ägde inte själv några fält eller vattenbufflar eller svin och måste därför arbeta som daglönare. I-Tuk var äldre än de flesta pojkarna i sin by och ändå hade han fortfarande inte fått någon hustru. Han spelade bra på flöjt och arbetade flitigt. Men han hade ju inga svin eller bufflar. Så han kunde inte betala byäldsten för bröllopet och därför ville inga flickor ha honom.

Dystert vandrade I-Tuk från by till by. Likt milda vårfläktar fyllde hans musik flickornas bröst med glädje. Men den tonade bort utan att lämna ett spår efter sig.

Men en vårdag då de vita blommorna slog ut nådde I-Tak fram till en av byarna vid berget Ti-Hraos fot. I den byn fanns en flicka vid namn Mai-Tho som var berömd för sin skönhet. Och när alla begav sig ut i djungeln för att plocka blommor började I-Tuk nu följa efter henne med sitt flöjtspel. Den starka Mai flydde raskt utmed smala stigar längs branta stup. Men flöjtmusiken lämnade henne aldrig ett ögonblick i fred. Slutligen blev den sövande, ljuva musiken för mycket för henne. Mai-Tho blev stående vid en grotta och slöt ögonen medan hon väntade . . . I-Tuk kom fram. Tonerna från hans flöjt hade blivit svagare och tveksammare och tystnade plötsligt. Mai-Tho lutade sig mot I-Tuks bröst som var lika brett och kraftigt som Hbins.

. . . Det gick några månader och Mai-Tho började bli havande. Men när de vita blommorna åter slog ut befallde plötsligt byäldsten sina soldater att gripa I-Tuk och ta Mai-Tho ifrån honom. Han sa:

— Du har inte gett oss fem bufflar och fem svin. Så du har ingen rätt att gifta dig.

När byns invånare lösgjorde I-Tuk från repen som band honom glödde hans ögon av vrede. Tyst grep han en lång dolk och gick upp till klippan vid Croang. Denna klippa var enligt traditionen den plats där man utkrävde hämnd för en förolämpning. Invånarna i Ban tålde aldrig en förolämpning. En förorättad ungdom av **ban**-folket måste till varje pris hämnas. Men om den skyldige var en berömd person så hade den förorättade ingen rätt att röra vid honom. Han måste i stället gå upp till klippan och döda den förste som kom i hans väg! När blod flutit var förolämpningen bortsköljd. På samma sätt gjorde I-Tuk. En hel natt satt han vid klippan och väntade. I gryningen skymtade han silhuetten av en man. I-Tuks ansikte blev alldeles svettigt. Hans ögonbryn rynkades och ögonen mörknade. Nu var mannen alldeles nedanför klippan. I-Tuk bet ihop tän-

derna, kastade sig över honom och pressade sin långa skarpa dolk in i ryggen på honom. Hämnden var utkrävd!

Men när I-Tuk torkat svetten av pannan med sin rockärm och närmare tittade på mannen som kämpat emot likt en tiger när den sårats av ett dödligt skott skrek han vilt till och hoppade åt sidan.

Den man som först gått förbi klippan var I-Thang, I-Tuks yngste bror. Två dagar senare hittade byfolket I-Tuks lik. Han låg med krossat huvud invid klippan.

En månad gick och Mai-Tho födde en son. Men hon levde bara några minuter efteråt. Hbin fick aldrig lära känna henne och hade aldrig diat en moders bröst. En gumma hade tagit honom till sig och uppfostrat honom. Hos henne hade han levat till den dag då farbror Ho's armé nådde byn.

Alltsedan den dag då I-Tuk dödade sin egen bror brukade byborna när de var på klippan Croang ta gröna kvistar och synligt lägga fram dem som tecken åt de förbipasserande att det inte längre väntade en hämnare på denna klippa. Och numera kunde folk lugnt passera förbi här. I byn hade man för alltid upphört med detta grymma sätt att hämnas. Men som förut brukade alla som passerade förbi lämna kvar en grön kvist på klippan.

Eng satt på en hög gröna grenar ända till solnedgången. Hon fick inte Hbins berättelse ur sitt huvud. Plötsligt greps hon av en tanke. Jo, hon skulle göra likadant! Eng störtade upp och sprank alldeles yr i huvudet mot ljusen i byn. Hon sprang allt fortare utan att låta sig hejdas av taggarna på kaktusarna som hela tiden stack henne.

I gryningen nästa dag gick hon åter genom en vit dimma upp mot klippan Croang. I sina händer hade hon en lång dolk.

* * *

I hela två dagar irrade byns invånare omkring i djungeln utan att kunna hitta Eng. Andra dagen försvann i hennes hem den stora dolk som fadern brukade använda när han var på vildsvinsjakt. På förmiddagen tredje dagen slog partisanerna larm på borget Ti-Hrao. Retirerande fransmän rörde sig utmed vägen till klippan Croang. Plötsligt hörde man gevärssalvor från de ordinarie trupperna nere vid berget fot och så blev allt igen tyst. Det enda som störde stillheten var sorlet från bäckarna.

Då Engs mor hörde skotten greps hon av onda aningar.

Partisanerna meddelade att fransmännen när de nådde klippan Croang hade avfyrat några kulsprutesalvor och sedan dragit vidare.

Alla skyndade upp mot klippan Croang. Och när folk nådde fram till högen av gröna kvistar möttes de av en sval vindfläkt. Flickan An tryckte en partisans hand och denne viskade lågt:

— Eng . . .

På klippan låg Eng med huvudet nerpressat i högen av gröna kvistar. Det blodiga håret hade klibbat ihop sig över hennes ögon. Högra handen höll om fästet på faderns långa kniv som var smyckat med teckningar i tigermönster. På några stegs avstånd från henne låg liket efter en fransman.

När An lossade på flickans sönderslitna blus slog Engs hjärta fortfarande och ådrorna i hennes vackra bröst, en nittonårings bröst, spratt alltjämt till.

Gubben Ama-long lutade sig ner för att täcka över Engs bröst och sa dämpat:

— Gud häller åter ut sin mjölk över dem!

Och mycket riktigt kom våren tillbaka, våren, den tid då Gud häller ut sin mjölk. De vita blommorna från Ti-Hraos berg täckte klippan Croang.

Nguyen Ngoc

De vita blommornas vår. En antologi. Moderna vietnamesiska berättare. Urval av **Carl Elof Svenning.** Internationella Bokklubben, Lidingö 1970. 301 sid. Ill.

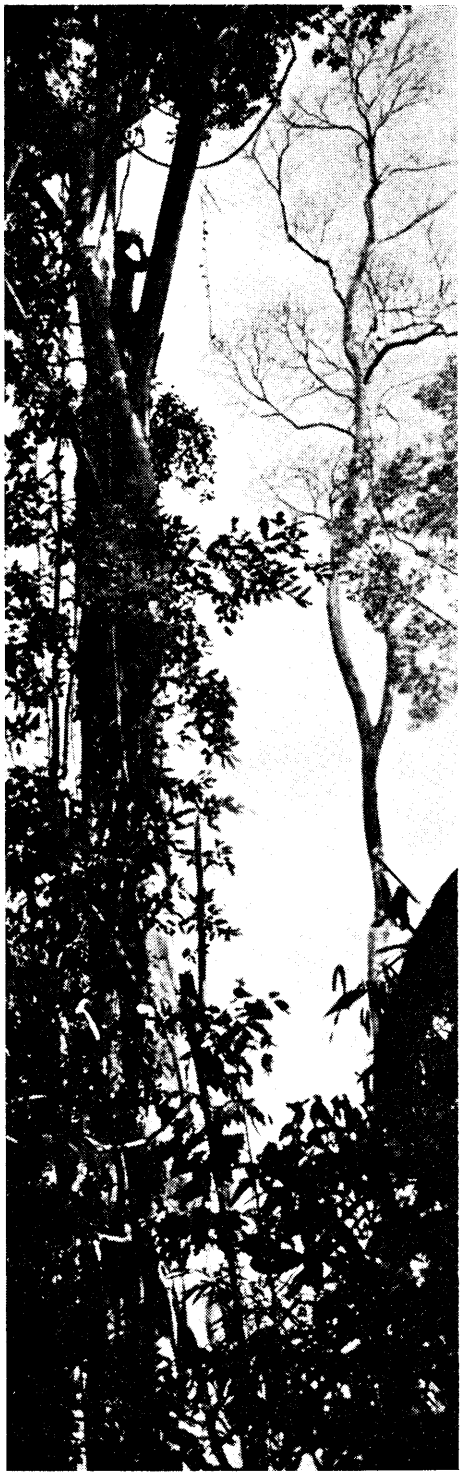

Att legalisera USA:s

Om vissa handlingar är brottsliga så är de brottsliga oavsett om USA begår dem eller Tyskland begår dem. Vi ämnar icke döma andra för kriminella handlingar med mindre vi är beredda att bli dömda enligt samma lag.

Dessa ord yttrades i slutpläderingen av USA:s riksåklagare mr Jackson, som tjänstgjorde som högste åklagare vid Nürnbergrättegången, strax efter andra världskriget. Lever han ännu, denne amerikanske medborgare Jackson? Kan han läsa tidningen? Ser han några bilder från sina landsmäns verksamhet i Indokina som påminner honom om tyskarnas ogärningar i fyrtitalets Europa?

Allmänheten påmindes om Nürnbergstadgans existens härom dagen i och med domen mot en av Treblinkalägrets chefer, Fritz Stangl. Utan att han med egna händer hade dödat någon av de 400.000 människor som avlivades i detta koncentrationsläger under andra världskriget blev det bevisat att han var medansvarig för dessa mord. I sitt försvar hävdade Stangl att han endast "fullföljt den tjänstgöring som fanns föreskriven för en officer av hans grad" och att han icke haft annat alternativ än att "plikttroget utföra de honom ålagda uppgifterna".

Under den sju månader långa rättegången hade Stangl många hjärtattacker. Det framkom också att han hade hustru samt att han plågats ända sedan 1948 av att leva i små omständigheter långt från sitt fosterland, i Argentina. Allt detta kunde icke få domstolen att glömma de lidanden som Stangl tillfogat fångarna i Treblinka 1943. Han dömdes till livstids fängelse.

Brott mot freden

När det gäller avsnitt a) i Nürnbergstadgan: läs Eisenhowers memoarer, "A Mandate for Change", kapitlet om Indokina. Eisenhower beskriver där sin oro för att Frankrike inte ville fortsätta kriget, sina ansträngningar att internationalisera kriget och — efter Frankrikes nederlag 1954 — sitt motstånd mot Genèveförhandlingarna, vägran att underteckna slutdeklarationen och beslutet att göra zonen söder om 17:e breddgraden till en bas för "återtagandet" av norra Vietnam.

När Nixon talar om en "vietnamisering" av kriget är det förlängningen av en tjugoårig USA-idé: det ska vara krig i Indokina, krig som USA planerar, igångsätter, för eller förbereder. Detta kallas BROTT MOT FREDEN.

Enligt det som står under b) och c) i Nürnbergstadgan — finns det någon förbrytelse som USA:s krigsmakt icke begått i Indokina?

Nürnbergstadgan hör till det som kallas *folkrätten*. Den är avsedd att vara ett skydd för alla vanliga människor i världen. Och den förpliktar de vanliga människor som har trygghet — tillfällig eller "grundmurad" — att övervaka att grannar eller hela folk icke blir överfallna, torterade, gasade, brända, bortförda från sina hem.

Nürnbergstadgan är en skrivning i legala termer av den insikt som t. ex. Brecht ansåg vara kännetecknande för människor: "Vi tycker inte om att bli sparkade i ansiktet . . ." Ett barn i Vietnam skulle ha rätt att leva i kraft av denna stadga. Likaväl som en pojke från Virginia skulle ha rätt att söka skydd i stadgan: ingen regering, inte ens USA:s, har rätt att beordra honom ut i ett anfallskrig, rätt att tvinga honom att begå krigsförbrytelser, för vilka 'individuellt ansvar skall utkrävas'."

Lidanden

Det går icke att räkna upp de lidanden som USA:s krigsmakt tillfogat Vietnams folk. För dagen skulle vi dock vilja fästa uppmärksamheten på de lidanden som USA tillfogar sina egna söner. Den GI som vägrar åta sig terrorbombning mot civilbefolkning eller uppdrag att tortera vietnameser hamnar i fängelse. De amerikaner som mister armar och ben på slagfältet fraktas hem till USA och får tillbringa resten av sina dagar på överbelagda militärsjukhus, där vården är under all kritik, och råttorna är det enda som frodas. (Se reportage i LIFE.)

Amerikanska soldater med lindrigare krigsskador får bättre vård på olika öar i Stillahavsområdet som USA ockuperat. Dit kommer Bob Hope och John Wayne och underhåller dem och prisar den store narkotikakungen Cao Ky, för vars skull pojkarna måste bli friska så de kan attackera Cao Kys fiender en gång till, det vietnamesiska folket.

Om de nedskjutna piloterna i Nordvietnam vore lika sårade som de som förvaras i USA, eller om de hade frigivits av DRV:s myndigheter skulle Nixon och Rogers och Kennedy inte nämna dem med ett ord. Men de kan ännu användas till något: man kan hetsa mot Vietnam genom att påstå att piloterna behandlas illa.

Man ber Sverige ordna sjukvård åt dem i Stillahavs-stil, man framställer piloterna som martyrer. Och den svenska pressen är samarbetsvillig: rubrikerna förebådar redan ett mottagande av hjältar. Världspressen, hustrur och barn i hundratal kommer naturligtvis att inbjudas tillsammans med TV, och kan icke piloterna tillmötesgå Pentagons käraste

krig i Vietnam

farhågor: visst har ni hjärntvättats där borta i Hanoi? Visst fick ni dålig mat? Visst var det en dålig läkarvård ni fick? Vad var det vi sa?! Och *humanitetens namn* kommer att åkallas i veckor — och ingen "i ansvarig ställning" kommer att fråga: *hur såg vietnameserna ut medan de brann upp av Pentagons napalm? Medan de förblödde av kulsplitterbomberna? Medan de svalt därför att riset förgiftats?*

Om piloterna tas hit och får den omsorg som förespeglas (medan Vietnamkrigsvägrare trakasseras och förvisas) då måste man samtidigt se till att alla de krigsförbrytare som står på Simon Wiesenthals lista får en tillflyktsort i Sverige. Låta dem komma hit och klaga: "Vi var vanliga människor som gick på order. Vi visste ingenting."

Nej, säger våra myndigheter då, det går inte. Krigsförbrytare kan inte få asyl i Sverige. Det förbjuder vår utlänningslag.

Om USA-piloterna tas emot här är det ett bevis för att Sveriges regering icke betraktar dem som krigsförbrytare. Ett bevis som USA kan åberopa i oanade instanser.

Palme talar redan om dem som "krigsfångar" — med den särskilda respekt som tillkommer soldater som försvarar sitt fosterland i enlighet med folkrätten.

Försvarar sig USA mot ett angrepp från Vietnam?

Vår regering har aldrig svarat på den frågan. Snart kan den bara säga: "Det utmärkande för Sveriges regering är våra humanitära känslor för USA:s piloter när deras bombplan skjuts ner i Vietnam. Vi skulle ha humanitära känslor också för alla som träffast av bomberna — om vi finge för USA. Men respektera oss ändå för att vi är så pass humanitära som vi är.

Räcker det inte att man går på order och håller sig ovetande?"

Nej, det räcker inte.

Sara Lidman

PS. Enligt DRV:s regering kan piloterna återvända direkt till USA utan mellanlandning i Stockholm om USA upphör att bomba Sydvietnam samt lovar att dra hem sina trupper därifrån före den 30 juni 1971.

(Ur AB 31.12.1970, återgivet med författarens tillstånd.)

Nürnbergstadgan

Efter andra världskrigets slut upprättade segrarmakterna Frankrike, Sovjetunionen, Storbritannien och USA en gemensam militärdomstol i Nürnberg för att döma de främsta tyska krigsförbrytarna. Den 8/8 1945 enades de om regler för domstolen, den s. k. Nürnbergstadgan. Den 11/9 1946 godkände FN hela Nürnbergdomen och därmed även de folkrättsliga principer som hade fastslagits i Nürnbergstadgan. Enligt denna är följande handlingar brott, för vilka individuellt ansvar skall utkrävas:

★

a) BROTT MOT FREDEN: nämligen planering, förberedelse, igångsättande eller förande av ett krig i strid med internationella fördrag, överenskommelser eller försäkringar, eller deltagande i en gemensam plan eller sammansvärjning för åstadkommande av något av det ovan nämnda;

★

b) KRIGSFÖRBRYTELSER: nämligen överträdelser av krigets lagar eller sedvänjor. Sådana överträdelser skall innefatta men inte begränsas till mord, misshandel, deportation till slavarbete eller för annat ändamål av civilbefolkning tillhörande eller bosatt inom ockuperat område, mord eller misshandel av krigsfångar eller personer, som färdas på havet, dödande av gisslan, plundring av allmän eller privat egendom, godtycklig förstörelse av städer eller byar eller ödeläggelse, som icke dikterats av militär nödvändighet;

★

c) BROTT MOT MÄNSKLIGHETEN: nämligen mord, utrotande, förslavande, deportation och andra omänskliga handlingar, begångna mot någon civilbefolkning före eller under kriget; eller förföljelse av politiska rasmässiga eller religiösa skäl vid utförande av eller i samband med något brott, som faller inom Domstolens behörighet, vare sig gärningarna står i strid med lagarna inom det land, där de begåtts eller icke.

Möte om Sydvietnam

Under en vecka i november kom **Ma Thi Chu** och **Tran Thi Hahn** från Vietnam till vårt land, inbjudna av Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Tran Thi Hahn är lärare och verksam inom den pedagogiska sektorn. Ma Thi Chu är farmacevt. Hon är chef för och från vietnamesisk sida mottagare av den medicinska hjälpen; tidigare har hon kämpat i guerillan och har egna erfarenheter av fängelsevistelse i Saigon. En kväll hade en afton med de båda vietnamesiskorna ordnats på Galleri Heland i Stockholm. Det dryga hundratal personer som lyssnade till dem och Sara Lidmans engagerade tolkning och personliga inlägg kommer länge att minnas dem och den varma, entusiastiska stämningen. Trots de grymma fakta som Ma Thi Chu rapporterade om var kvällens grundton ändå ljus ty hon vittnade om ett alltmer växande hopp och ett motstånd, som växer sig starkare och omfattar större delar av befolkningen för varje dag: Arbetare, kvinnor, journalister, studenter kämpar sida vid sida.

Farmasevten Ma Thi Chu överlämnar ett vietnamesiskt standar till SKV.

Med iskallt förakt talade Ma Thi Chu om Nixons "vietnamisering". Långt ifrån att vara den fredstrevare som Nixon utger den för att vara, tjänar vietnamiseringen att förlänga närvaron av amerikanska trupper i Sydvietnam och behålla quislingadministrationen i Saigon. En amerikansk senator har betecknat den "som ett politiskt falskspel, som syftar till att hålla en styrka i Östasien på 300.000 man under 15 à 20 år". Under fyra år har amerikanerna fällt tre gånger så mycket bomber över enbart Sydvietnamn som de fällde över Europa under andra världskriget. Sedan 1962 har de spritt 45.000 ton giftiga preparat över Sydvietnam, motsvarande 2,7 kg per invånare. I de drabbade områdena har inregistrerats talrika fall av missfall, deformeringar av nyfödda, dödsfödslar och försening av barnens växt.

Ma Thi Chu berättade också om de många Song My-fall som förtigits av den amerikanska propagandan. Under 1969 utplånades mer än 1.600 orter och byar. Så sent som i september 1970 mördades 100 mänskor, till större delen kvinnor och barn, vid Binh Doung, och under s. k. upprensningsaktioner har kvinnor och småflickor våldtagits, misshandlats och dödats.

Inte heller "tigerburarna" vid Poulo Condor är något enstaka fall. I Sydvietnam finns minst 1.000 fängelser — offentliga och hemliga — där mer än 200.000 patrioter sitter inspärrade och torteras. Prostitutionen frodas i de ockuperade områdena. Man

Läraren Tran Thi Hahn.

beräknar att mer än 400.000 vietnamesiska kvinnor tvingas leva på detta sätt.

Men oppositionen växer. De sydvietnamesiska kvinnorna deltar, under ledning av befrielsefronten och Kvinnornas förbund för frihet, på alla områden: krigets, politikens, arméns och diplomatins. De kämpar med vapen i hand och bakom linjerna ersätter de männen och bröderna som strider vid fronten. De tar hand om det mesta som behöver göras inom det dagliga livet: truppernas proviantering, vården om sårade, jordbruket, skyddandet av mödrar och barn, utvecklingen av det konstnärliga och kulturella livet.

Kvinnoförbundet har två miljoner medlemmar, alla förenade i kampen mot amerikanerna och för nationellt oberoende. I Saigon finns också en organisation, "Kvinnokommittén för rätten att leva", som består av kvinnor från alla sociala skikt. I september organiserade denna kommitté ett seminarium, där kvinnorna med kraft underströk sina krav att de amerikanska trupperna skulle dras bort ur Vietnam, att USA upphör med sitt stöd till marionettregeringen i Saigon och låter Sydvietnams befolkning själv ordna sina egna angelägenheter genom bildandet av en provisorisk koalitionsregering med uppdrag att organisera fria och demokratiska allmänna val.

Än mer gripande blev Ma Thi Chus framställning när hon frångick sitt manuskript och — ofta på Sara Lidmans direkta frågor — berättade om sina egna upplevelser eller gav glimtar av livet i Sydvietnam så som det trots kriget och terrorn fortsätter att levas. Hon berättade om den fruktansvärda tid hon tillbringade i koncentrationsläger 1957, tillsammans med sin lilla dotter, då tiotals människor tvingades bo i rum på några få kvadratmeters yta. En halvliter vatten var dagsransonen, som skulle räcka till mat, tvätt — allt. Hon talade om de tecken på upplösning och defaitism som allt tydligare spåras inom de amerikanska trupperna. Hur soldaterna sätter upp små skyltar på sina hjälmar: Döda mig inte, please — jag skall mucka inom kort. Hur också de amerikanska mödrarna bearbetar Spiro Agnew för samma mål — de amerikanska truppernas bortdragande.

FNL kontrollerar i dag fyra femtedelar av Sydvietnam. I de befriade delarna håller livet på att återgå till det normala, trots de ständiga anfallen. Men fortfarande är nöden stor. "Vi saknar så mycket", sade Ma Thi Chu. "Medicin, filtar, skolmaterial och mycket annat. Vi måste be er i Sverige om

Ma Thi Chu och Sara Lidman.

materiell hjälp. Men också det psykologiska stödet är viktigt. Vi kan berätta för vårt folk att vi inte är ensamma i vår kamp, och det ger oss krafter att fortsätta den."

Efter dagarna i Stockholm fortsatte Ma Thi Chu och Tran Thi Hahn i sällskap med Sara Lidman till Göteborg och Oslo, där också välbesökta möten hölls.

Katja Waldén

Från den fullsatta hallen i Galleri Heland, Stockholm.
Foto: Jean Montgrenier, Djursholm.

Kemisk krigföring i

Under det första världskriget förekom kemisk krigföring i form av stridsgaser i betydande utsträckning. 22.4.1915 användes klorgas mot de franska trupperna — 5.000 soldater dödades. Senare användes även fosgen och senapsgas. Sammanlagt spreds minst 125.000 ton kemikalier över slagfälten och orsakade 100.000 dödsfall.

Detta gaskrig upprörde opinionen i hög grad och ledde till en överenskommelse om att ej använda kemiska vapen i någon form. Denna överenskommelse — Genèveprotokollet av 1925 — undertecknades av ett 40-tal stater. I stort sett har ingen stat brutit mot detta protokoll förrän USA började sin kemiska krigföring i Vietnam.

Forskningen fortsatte emellertid hos t. ex. AB I. G. Farben. Således upptäcktes redan under mellankrigstiden "nervgaserna" tabun, sarin och soman. Dessa prodnukter blev ej använda under det andra världskriget, sannolikt på grund av de stora riskerna för att döda egna trupper.

År 1970 utkom på ett franskt förlag en skrift om det kemiska kriget i Sydöstasien. Boken består av ett antal rapporter av olika vetenskapsmän.

I en rapport av **J.-M. Briantais** skildras verkan av preparat för avlövning (herbicider). Dessa preparat används i skogs- och jordbruk för att spara på arbetskraft. De tre vanligaste är fenoxisyror och tämligen lika vissa växthormoner. Man har påvisat att en förorening, *dioxin,* är mycket giftig och har kraftigt fosterskadande effekt vid djurförsök. Dowbolaget har efter 1965 sänkt halten av förorening. En svensk forskare föreslår att *vi* borde undersöka möjligheten att reda oss med 150 ton fenoxisyror per år i stället för som nu 1.500 ton.

■

Vid ett möte i Hanoi 17.3.1970 meddelade en vietnamesisk kvinnlig biolog och universitetsprofessor att 49 missbildade barn fötts bland 5.480 under perioden januari till juni 1968 vid ett sjukhus i Sydvietnam.

■

En rapport av **A. Minkowski** behandlar missbildningsframkallande verkningar av preparat för avlövning. Man jämför det som nu händer i Sydvietnam med neurosedyntragedien. Vissa amerikanska tidskrifter som t. ex. "The New Yorker" har ägnat uppmärksamhet åt hela frågan och framhållit att det gäller ett verkligt kemiskt krig som man söker dölja. Författaren säger att problemet är enormt ty det berör ej endast amerikanska krigsmål utan även mäktiga industriella kemiska och farmaceutiska firmor i hela västvärlden. Författaren drar den slutsatsen att gränsdragningen mellan användning av tillåtna biologiska preparat för fredligt bruk och det kemiska kriget bör upphöra. Han föreslår tillsättande av en internationell kommission för att undersöka den verklighet och de orsaker som ligger bakom de mänskliga missbildningarna i Sydvietnam.

En rapport av **Francis Kahn** behandlar amerikanernas användning av gaser i Vietnam.

Man använder numera ej DM (Adamit) främst därför att den är svår att hantera. I princip används ej heller BZ, ett nervgift med oklar formel. I stället har användningen av CS (ortoklorobenzalmalonitril) alltmer ökat. CS är ett pulver i form av suspension i luft. Finns i tre olika typer. Frågan om CS är att betrakta som ett under vissa förhållanden dödligt vapen diskuterades av nedrustningskommittén i Genève i mars 1970. USA förnekar alltjämt detta. Den engelske delegaten anslöt sig till denna uppfattning medan den indiske delegaten liksom **Alva Myrdal** ansåg att tillräckliga bevis förelåg för att räkna CS till vapen med under vissa förhållanden dödlig effekt. Det slutliga beviset för att deras inställning är den riktiga har lämnats av Världshälsoorganisationen i dess rapport till FN i början av 1970.

Tidningen South Vietnam, nr 83/1970, skriver: "Sydvietnam har 30 procent skog, där råder monsunregim. Genom US kemiska krig som förstör vegetationen har temperaturen ändrat sig: atmosfärens och jordens temperatur är högre än förut... De svåra tyfoner och översvämningar som ägde rum i oktober 1970 var mer ödeläggande än 1964... Mänskornas omgivning — naturen, djuren, vegetationen och mikroorganismerna har ändrats. Hur är det med mänskorna? De som ådragit sig obotliga sjukdomar eller dött av giftiga kemikalier från 1961 till 1969 uppgår till 1.293.000. I Sydvietnam har det blivit en markant ökning av aborter, missbildningar...

Times 2.11.1970 skrev att en undersökning av det nationella cancerinstitutet lett till en allvarlig misstanke angående ett gift (2,4,5-T) såsom ansvarigt för att 80 procent av möss uppfödda med små doser av detta ämne dött under det att de överlevande fått missbildningar...

Även i svensk press finner man nu artiklar om herbiciderna eller "Hormoslyr" som det heter på svenskt fackspråk. I "Aftonbladet" 30.12.1970 står en artikel av **Thomas Danielsson,** "Det är männi-

Sydöstasien

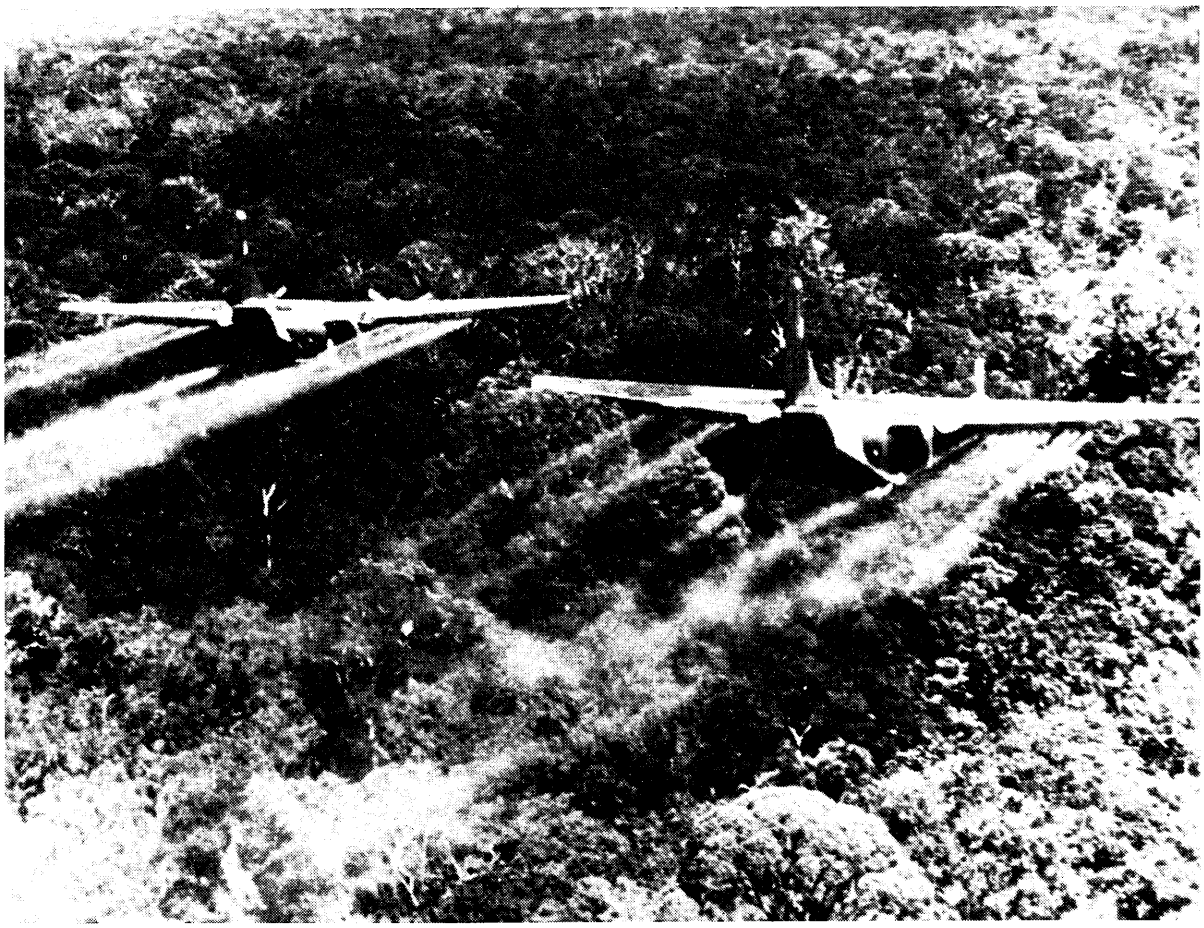

Sydvietnamesiska skogsområden besprutas med avlövningsmedel av det amerikanska flygvapet. Foto: Pressens Bild, Stockholm.

Familjeskyddsrum. Om upptäckt av fienden kan det bli en gaskammare.

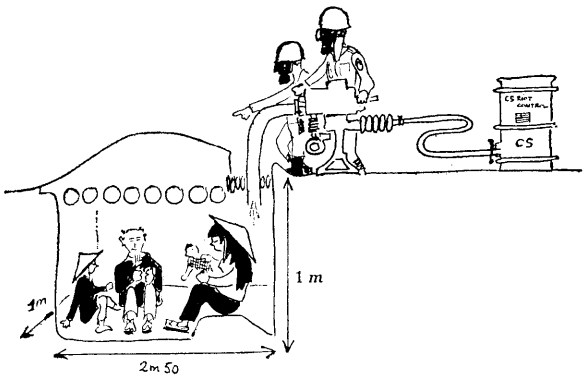

skorna som drabbas av växtgifterna". Där läser man att professor **Lars Ehrenberg** i en nyss inlämnad rapport till Giftnämnden varnat för fenoxisyrepreparaten som tycks kunna ha "sådana för mänskan ogynnsamma konsekvenser som bör förhindras eller starkt inskränkas". En fenoxisyra (2,4,5-T) används mycket i Sverige för avlövning, uppskattningsvis förbrukas årligen omkring 200.000 ton 2-procentig lösning. Man får hoppas att ett förbud mot användning av detta medel kommer.

A. A.

Les massacres, la guerre chimique en asie du sud-est (Massakrerna, det kemiska kriget i Sydöstasien). Ett antal rapporter av olika vetenskapsmän. Librairie Francois Maspero, Paris 1970. 140 sid. Ill.

Civilmotståndsstrategi

Icke-vålds-motståndet som ett alternativ till det militära försvaret, föreligger äntligen beskrivet inom ett par pärmar ur den rika floran litteratur på kontinenten i ämnet har standardverket *Civilian Resistance as a National Defense*, ed by Adam Roberts, översatts under titeln *Civilmotståndets strategi* (Aldus/Bonniers, 21: 50). Originalets del I, där militära experter beskriver de olika sorters hot demokratiska regimer kan befara, finns tyvärr inte med, men den motvägs kanske delvis av att den värdefulla referensramen fått stå kvar till ledning för alla som vill bedriva fördjupade studier.

Författarna är internationellt kända historiker, statsvetare, militärexperter och strateger, och Harvard-professorn med de många krigsstrategiska arbetena, Thomas C. Schelling, antyder icke-vålds-motståndstänkandets kärnpunkt: att undandra motståndaren alla former av samarbete. LKAB-konflikten illustrerar generalstrejkens makt och att ingen makt i världen kan regera mot de styrdas organiserade ohörsamhet eller med Schellings ord: "Man kan släpa en häst till vattnet... men om han vägrar att dricka dröjer det inte länge förrän man är utan häst."

Experten på motståndsaktioner utan våld, Gene Sharp, pekar på en annan grundtanke — att kampens mål bör vara att utrota antagonismen — inte antagonisten; kampen skall riktas mot sak — ej mot person. Det militära tänkandet grundas på att tryggaste metoden att avhålla en fiende från angrepp är genom hot om destruktion — liksom medeltidens världsbild utbyggdes kring det absolut onda och det himmelskt goda, baseras militärdoktrinerna på samma svartvita trossätt — på utpekande av vad Konrad Lorenz kallar en "fiendeattrapp" som motiverar desto större våldsberedskap, ju mer ondskefull den utmålas. Egentligen är det en filosofisk fråga om det reellt förhåller sig så att det som upplevs fientligt besitter alla tillskrivna fientliga egenskaper eller om "fiendemänniskan" ter sig så "ond" därför att militärdoktriner på ömse sidor av någon gräns stimulerar likartad polarisering. Historiska exempel i boken intygar "våldets cirklar", att hot om våld resulterar i våld, att ur våld av hämnd följer repressalievåld i svårbrytlig kedjereaktion. Icke-vålds-motståndet (IVM) är kanske mer långsiktigt realistiskt då det laborerar med subtilare dimensioner än "öga för öga — tand för tand" — som har stora risker i kärnvapentid.

Där det är ett axiom att fiendeattrappen tryggast hålls tillbaka genom hot om våld, blir försvarets effektivitet ofta lika med: grad av avskräckning, och — vid konflikt — s. k. "seger" över fienden. IVM-filosofin menar med försvarseffekt dels preventiva åtgärder för att hindra att spänningar utvecklas till öppen konflikt, dels — om motparten ändå griper till våld — frågar den: vilka motståndsåtgärder reducerar fientlighetskänslor? Att undandra motståndaren alla former av samarbete och målet för angrepp (destruktion av möjliga baser, förstörelse av nyckeldetaljer i industrier, exempelvis) kan förberedas och övas och tänkas fungera lika avskräckande som kapprustning — utan att låsa konflikt på samma sätt som våld gör.

En av de få som har sin doktorsavhandling på hithörande motståndsformer, Theodor Ebert, har utifrån erfarenheter ur material liknande Tjeckoslovakien formulerat modeller för civilmotstånd mot ockupation och invasion. Dessa är äntligen befriade från experimentella erfarenheter gjorda inom en helt annan gren av icke-vålds-motståndet: medborgarrättsrörelserna, som egentligen är revolutionära till sin syftning, t. ex. Gandhis, M. L. Kings och Dolcis kampanjer. Ockupationsförsvaret föreslås innehålla — utom först antydda principer — framför allt ansträngningar att bevara tillståndet före ockupation och betrakta ockupanterna som en icke-legal makt vars order skall nonchaleras under det att motstånd utövas via redan etablerade kanaler. Motståndet är selektivt, tänkes anpassat till det mål ockupanten uppsatt och av sådan art att det instruktivt utpekar målet för kampen (förbud mot föreningsfrihet besvaras t. ex. med kompakta folksamlingar på gatorna). Erfarenheter från tyskarnas ockupation av Norden visar att den besvärligaste motståndsformen de hade att bemöta var ohörsamhet "som av dumhet" (jfr Soldaten Svejk) och danskarnas omfattande massolydnad.

Boken väjer inte för att behandla det vanligaste argumentet mot IVM: hotet om utsvältning, risken för terror och repression. Den frågar ungefär: Är inte denna risk förbunden med beskrivningen av fiendens avsikter — för det första? Och för det andra finner den belägg dels för att terror mot civilbefolkning har negativa bieffekter på den egna krigsmaktens soldater, på allierade parter och möjligheten för ockupanten att beskriva sina aktioner i befrielsetermer inför världsopinionen. Terror brukar öka en civilbefolknings sammanhållning — en faktor som är positiv i civilmotståndet. Men risken för repression framför allt med preventiva åtgärder för att dämpa konflikt: civilmotstånd innebär över-

huvud en mera defensiv attityd än beväpning — speciellt om det i uppträningen förutsätts vad Schelling kallig "civilanfall", moraliskt bombardemang" av motparten, åtgärder för att övertyga dennes civilbefolkning, dels om försvarets defensiva natur, dels om viljan att göra motstånd mot infiltration.

Inte minst April Carter behandlar tänkbara övergångsstadier till civilmotstånd, och hennes resonemang erbjuder material för nytänkande. "Omrustningen" (transarmament) tänker hon sig ske genom successiv nedtrappning av det militära försvaret och till en tid samexisterar de båda försvarsformerna. Uppövningen i civilmotståndsteknik utgår från små enheter, centrerade kring primära gruppkontakter: fackföreningar, skolor, kyrkliga sammanslutningar. Förslaget bygger på erfarenhet från guerilla- och annan befrielsekrigaktivitet. Ju mer centraliserad en stat är, desto lättare är det för en ockupant att slå sönder maktstrukturen — en "omrustning" som grundas på försvar av konkreta fredsvärden och som till bieffekter kan få dels ökat medbeslutande hos folket, dels ökad motståndsvilja, dels decentraliserat beslutsfattande. Carter anser att objektet för civilmotstånd mindre är nationen än sociala och psykologiska värden (vad Johan Galtung kallat "utvidgat försvarsbegrepp") och hon jämför med de tendenser till regionalism som uppstått i Europa. Det växer fram en försvarsform ur hennes resonemang, baserad på försvar av värden i stället för territorium, frivillig, i stället för militärtvång, centrerad kring en slags "hemvärn", ett psykologiskt försvar via redan etablerade kanaler.

Adam Roberts fyller ut "omröstnings"-processen med en modell för civilmotstånd där alliansfria nationer till att börja med prövar den försvarsformen för *vissa former av konflikt* (t. ex. statskupp) mot *vissa fiender* med en preciserad demarkationslinje mot militärt försvar *för andra lägen.* I och med ökad erfarenhet härav kan sedan nya försvarsinstitutioner utvecklas. Han föreslår också allianser mellan länder som antagit civilmotstånd för ömsesidig humanitär hjälp i konfliktsituationer (typ: luftbron till Berlin) och där även stormakter kan delta.

"Icke-våldets potential är enorm. Mulford Sibley har lågmält påpekat att det knappast känner några gränser. När allt kommer omkring kan det bli lika betydelsefullt som kärnklyvningen . . ."

Erland Dahm

Civilmotståndets strategi. Av *Adam Roberts.* Bokförlaget Aldus/Bonniers, Stockholm 1970. 335 sid. Pris kr 21:50.

HÄLSNING 1971

Vårens blommor
slår ut sina blad

hundra miljoner barn
lyser som blommor
över kullarna och ängarna
i ett Kina som förändras
som sveper framåt
och tar sin plats
i en värld i förvandling.

Rewi Alley

FN och yttre rymden

Den 9 december 1970, när vårt nr fyra just utkommit, gjorde **Alva Myrdal** sin sista fredsinsats för 1970. Vi måste därför berätta om den nu i efterhand. Statsrådet Myrdal talade då på nedrustningskommitténs vägnar inför FN:s första kommitté om internationellt samarbete för fredlig användning av yttre rymden. Hon antydde försiktigt att FN under det gångna decenniet lämnat åtgärder rörande yttre rymden väsentligen åt de två stora rymdmakterna. Hon vågar dock säga att vissa rymdfrågor är av så stor vikt för alla länder att FN borde ägna dem mer uppmärksamhet.

Det som nu krävs är en konvention om ansvar som flertalet FN-makter önskar men som hittills fördröjts utan klara skäl av supermakterna.

Förberedande arbete för en konvention är gjort både av Kanadas och Sveriges delegater och av de tekniska vetenskapliga subkommittéerna. Nu behövs mera ingående rapporter. Detta gäller främst militär verksamhet i rymden. Den dag då nedrustning blir aktuell angår den frågan alla nationer. Ett annat område som FN redan nu borde intressera sig för är frågan om kommunikationssatelliterna som för närvarande sköts av INTELSAT. Med ökad trafik krävs att alla länder får möjlighet att deltaga i ett internationellt system. Sovjetunionen har nu ett eget och i Västeuropa håller man på att utveckla ett regionalt system. Vi har redan ett utmärkt "världs-väder-system" som borde efterliknas på andra områden. Det kunde förebygga katastrofer som den i Pakistan och den på Filippinerna. Bättre väderprognoser skulle också ha stor ekonomisk betydelse. Här kommer även den viktiga frågan om jord-resurssatelliter som måste bli tillgängliga för alla.

Mer ambitiösa FN-program på rymdområdet kräver förstås samarbete mellan rymdmakterna. Expertsamtalen nyligen mellan USA- och sovjetexperter angående möjligheter att samordna rymdfarkosters verksamhet är ett gott tecken.

Även om det är att vara ute i god tid vill hon antyda samarbetsbehov på tre nivåer.

1) Rymdmakterna bör se till att andra makter kan få del av de observationer som deras servicesatelliter gör. Något i likhet med världs-väder-systemet.

2) Rymdnationerna bör visa sin villighet att ställa till FN:s förfogande satelliter för uppgifter som är godtagbara. Detta kunde även gälla vissa regioner eller enskilda länder.

3) Rymdmakterna borde alltmer möjliggöra ett brett samarbete redan på planeringsnivån i fråga om kommunikationer, meteorologi och fjärrundersökningar. Särskilt i fråga om det sista området där den första specialiserade satelliten ännu inte sänts ut kunde mycket göras nu på det internationella planet som förberedelse.

"Herr ordförande!

Enligt den svenska delegationens åsikt har tiden nu kommit för FN att övergå från att vara en intresserad men ganska passiv åskådare av aktiviteterna i yttre rymden till aktivt deltagande och ledarskap i gemensamma företag. Jag har idag angett vissa åtgärder som kommer att bli nödvändiga om det målet skall nås. Dessa förslag är förvisso av en preliminär karaktär och vi hoppas att de skall bli behandlade och förbättrade av andra intresserade delegationer. Det första är att förbinda oss till målet att tillse att FN kan spela sin vederbörliga roll i rymdfrågor. Om åtagandet finns så kommer vi säkerligen att vara i stånd att finna utvägar för att uppfylla det,"

A. A.

FRAMTIDSFORSKNING

Johan Galtung (Framtidsforskare) i radio 2.1 1971: Den passivt förutsägande framtidsforskningen bygger på de konservativa förutsättningarna att de väsentliga dragen i samhället kommer att förbli desamma i morgondagens samhälle. Det viktigaste problemet nu är att riva ner skrankorna mellan icke-eliten och de forskare och politiker som bildar eliten. Det är en fråga om att göra något av det som man försöker i Kina: skillnaden mellan elit och massa utplånas genom att man tillsammans försöker **skapa** framtid. Man tar under inga omständigheter för givet att framtiden kommer att vara en fortsättning på det föregående. Man experimenterar med nya former. Så måste framtidsforskningen vara. Det är något helt annat än att sitta i ett institut och dra fram kurvor.

Fader vår

Fader vår som är ovan den sotiga atmosfären
snart kan du väl inte skönja oss längre,
allt tätare breder sig giftgasmolnen
mellan din rena himmel
och vår nedsölade jord.

Fader vår, vårt dagliga bröd räcker inte till,
vi har blivit för många.
Vi drar nu en svart slöja över jorden
och gömmer oss för dig.
Hur skulle du kunna förlåta oss
alla våra synder!

Frestelsen du inlett oss i
blev oss alltför stor,
och inte ens du förmår nu
frälsa oss från det onda.

Fader vår, nu är du inte längre vår Herre.
Vi föredrar att välsigna oss själva.
Vänd bort ditt ansikte från oss
och låt det lysa över någon annan planet
i universums miljoner galaxer.

Fader vår, Riket är inte ditt.
Makten är inte din.
Och Härligheten får du leta efter
någon annanstans i världsalltet.
Amen.

Merope 19.12.1970

I vår tid . . .

FADER VÅR, som är i himmelen.

Vanhelgat är ditt namn nedsmutsat ditt rike; mot din vilja, såsom i vattendragen och i luften, så ock på jorden; vårt dagliga bröd gives oss i dag, så ock dagligen biocider; vårt dagliga vatten gives oss i dag, så ock dagligen fosfater; vår dagliga luft gives oss i dag, så ock bly och buller, såsom på jorden, så ock i himmelen; och förlåt oss dessa våra skulder, såsom ock vi må förlåta dem oss skyldiga äro; och inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo.

Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet. Amen.

(Ur Bo Holmberg
i "MOTROTEN",
DN 18.1 1971.)

Varför

Varför är världen som den är?
Så fattig.
Så usel.
Varför bestämmer ett fåtal
och alla de andra måste lyda?
Varför är det så?
Jag vill inte vara med om det!
Men
göra om världen blir svårt.

Världens nöd

Vad har jag för rätt att kritisera
som är så dålig själv?
Vad har jag för rätt att säga:
— Lev bättre!
Ge pengar till de svältande!
Hjälp dem!
Förorena inte luften! —
Jo, jag har en liten, liten rätt.
Jag gör lite av allt det jag skulle kunna.
Men mera borde jag kunna.
Varför är det så orättvist?
Varför har jag överflöd av allt
och de inget alls?
Det måste ändras!
Men det kan bara ändras genom att vi alla
gör vad vi v e r k l i g e n kan.

Karin Uhlander
17 år

SERIER — oskyldigt nöje?

Inte bara barn utan de flesta ungdomar läser serier. För många, framför allt pojkar, utgör seriemagasinen **den enda läsningen.** Boken, med sina täta textsidor, är alltför svårforcerad, serien med sina pratbubblor och enkla men drivna teckningar är lättfattlig.

En undersökning av **Torsten Husén** bekräftar detta. Kombinationen blid + text (= tecknade serier) är vårt kanske effektivaste och mest spridda kommunikationsmedel och inlärningsinstrument.

Vad lär då serierna ut och vad kommunicerar de? Vilka värderingar och mål sporrar Kalle Anka, Fantomen och Stålmannen i deras handlande?

Den amerikanska framgångsmyten förkroppsligas av Joakim von Anka, mannen som slår sig fram med två tomma händer och skapar sitt eget imperium av makt och pengar.

Han predikar också sitt evangelium för sina brorsöner.

Det frågade sig två lärare vid Teckningslärarinstitutet, **Lars Peterson** och **Ulf Klarén,** och började mer systematiskt gå igenom de vanligaste serierna, samtliga kommersiella och från USA. Några av dem säljs varje vecka i ett par hundratusen exemplar. De valde ut nyckelscener och repliker som de tyckte visade de aktuella tendenserna.

Kalle Anka söker även lyckan utomlands, i kolonialländer vars befolkning ännu inte fattat sina rikedomars betydelse.

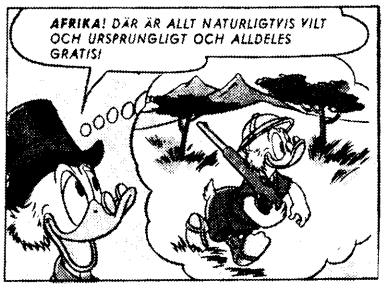

Afrikanska ynglingar i fängelse. Deras brott är att de har passerat en "vit" zon.

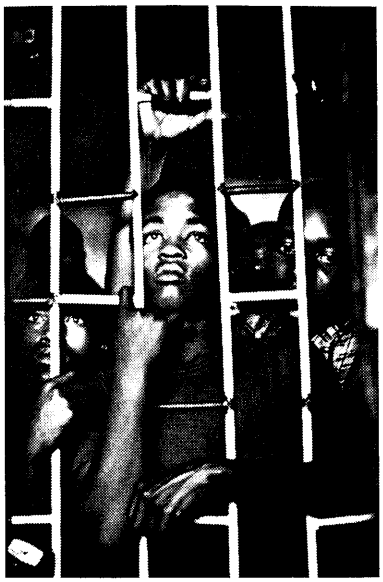

Serierna speglar vår egen värld och naturligtvis främst USA och bär förvånande öppet, i förenklad men slagkraftig form, fram de värderingar som är gängse om än underförstådda.

Lars Peterson och Ulf Klarén samlade sitt material omkring de tre tendenser som de fann påtagligast: den amerikanska framgångsmyten, personifierad av Kalle Ankas stenrike onkel Joakim von Anka — mannen som slår sig fram i världen med två tomma händer och skapar sitt eget imperium av makt och pengar. Hemmafronten som rustar sig i Farmor Ankas gestalt. Upproret på den inre fronten som slås ned

"Gamle Piper" gör sig beredd att handla med infödingarna.

Farmor Anka griper till vapen med en replik som låter autentisk.

Ralph Pipers familj i Dearborn, Michigan, är redo för krig. Fadern som tillhör en lokal högerextremistisk organisation har i källaren lagrat mat, vatten och andra förnödenheter för ett tre veckors försvar mot en, som familjen anser, väntad belägring av svarta. Frun har övningsskjutit tillsammans med andra hemmafruar. Hushållets vapenförråd innehåller ett halvautomatiskt gevär, ett karbingevär, ett 22 mm:s gevär och ett hagelgevär.

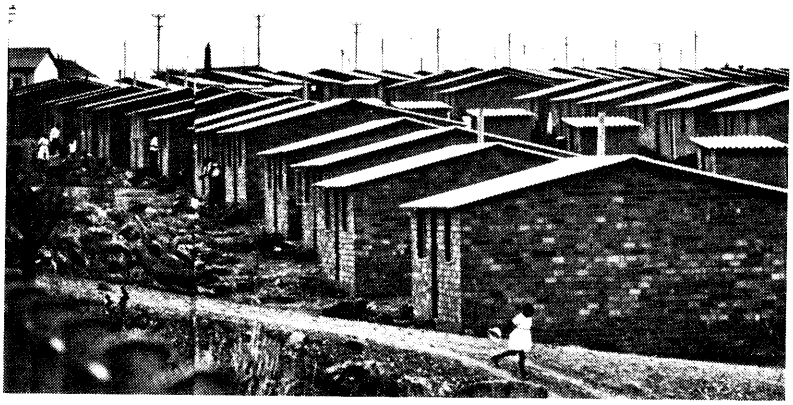

Aktuell slum i Johannisburg.

av Captain America — en seriefigur som ännu inte importerats till Sverige. Ett band av agenter — Johnny Hazard, Mannen från UNCLE (Överkommandot för lag och lydnad) — som håller världen i schack och förhindrar revolutioner, guerillarörelser, studentupplopp världen över. Våldet är här ett accepterat medel, liksom smartness och lurendrejeri i Joakim von Ankas kretsar.

Kanske skulle man skratta åt alltihop, men skrattet fastnar i halsen när man tänker på att denna effektiva propaganda träffar ungdomar som — just därför att de inte läser något annat och därför att de möter samma värderingar i amerikanska B-filmer och TV-filmer, som de också ser — inte har något att sätta emot.

Lars Peterson och Ulf Klarén gjorde en utställning — SERIER — av sitt material och interfolierade seriebilderna med dokumentära bilder från Afrika och USA. Den visades på Moderna Museet fram till mitten av februari och skall sedan vandra vidare till Skellefteå, Göteborg, Gävle m. fl. städer.

Katja Waldén

Eva Moberg i "Vi" nr 47/1970:

En pålitlig gåta är det förhållandet att Sveriges nativitet — och förmodligen även andra länders — diskuteras och bedöms som en helt intern angelägenhet. Befolkningsexplosionen är för oss något som utspelas på en annan planet. För en tid sedan slogs det larm i Aftonbladet från Faluns yrkesskola: bristen på spädbarn var så svår att man måste ha dockor i barnavårdsundervisningen! "Det är p-pillren som försatt oss i det här läget", säger yrkesskolans rektor bekymrat. Och byråchef von Hofsten på Statistiska Centralbyrån intervjuas som vanligt om vad vi ska göra åt saken och lägger pannan i djupa veck. Prognoserna är i fara. "Framför allt måste sociala åtgärder som stimulerar barnafödande vidtas". Och KDS propagerar för flerbarnsfamiljer av grumliga skäl och med sentimentalt patos. Samtidigt publicerar SIDA-chefen Ernst Michanek en bok där han påpekar det enkla faktum att till och med en folkökningstakt på en procent om året som i Sverige och övriga i-länder, är för hög. Den kan inte accepteras ens som ett genomsnitt för jorden som helhet vilket ändå vore ett mycket avlägset mål. Om man nådde detta mål år 2000 skulle jorden behöva ge plats åt 80 miljarder mänskor redan om 250 år. De mänskor som föds i år kommer under alla förhållanden att vid 65-årsåldern leva bland ca 12 miljarder mänskor. Idag härbergerar jorden 3,6 miljarder — och hur!

Mänskosamhället — ett

I våra dagar lever alla jordens kvinnor i manssamhällen. Även om det i socialistiska länder råder mera jämvikt mellan manligt och kvinnligt samhällsinflytande än hos oss finns där kvar så mycket av arvet från gångna tider att de ej kan räknas som mänskosamhällen i **Elin Wägners** mening: *"En värld framsprungen ur samarbete mellan män och kvinnor."*

En jätteanalys av mänsklighetens barndomshistoria som efterlyses i "Väckarklocka" har under det gångna kvartseklet börjat. Ärftlighetsforskningen har gjort stora framsteg; se t. ex. **Arne Müntzings** bok "Livets ström". Vi vet nu att mänskan (Homo sapiens) är en ganska ung art (omkring 50.000 år) och att utvecklingen fördröjts av långa nedisningsperioder. De första samhällen mänskor skapade var utan tvivel jägarsamhällen. Vi skymtar dem redan i de grottmålningar som finns bevarade från perioden mellan de båda senaste istiderna.

Antropologen **Jacquetta Hawkes** skriver i sin bok "Vi på jorden" att när isen började smälta för omkring 12.000 år sen vidtog en period av vandringar. Från norra Afrika exempelvis via Nubien till Egypten och via Mindre Asien småningom till Italien (etruskerna).

Omkring femtusen år före vår tideräkning (fortsätter Jacquetta Hawkes) började en storhetstid för kvinnorna: *"Mannen har aldrig glömt det jägarliv som mänskligheten levat under en hundra gånger längre tid än dess historia som jordbrukare och medborgare."*

Det är klart att kvinnorna, hur kraftiga de än varit, måste ha legat under i jägarsamhället. Under sina korta liv som vuxna måste de oftast ha gått havande eller ammat. Och så blev kvinnorna framför allt samlare och kännare av markens gröda och av läkeörter. Jacquetta Hawkes säger försiktigt: *"Om kvinnor någonsin varit jämlikar med män eller till och med överlägsna så var det när våra förfäder först blev bofasta odlare."*

Det är möjligt att upptäckten av jordbruket skedde i sydvästra Asien där man vet att våra nuvarande sädesslag växte vilda. I varje fall började jordbruket i jordens stora floddalar.

Till arbetet med jorden knöt sig magiska föreställningar. Jordens förmåga att bära frukt, liksom husdjurens och mänskornas förmåga att föröka sig troddes ursprungligen sammanhänga med att kvinnorna hade ett hemligt samband med högre makter. Även när denna tro bleknat kvarstod mycket länge en vördnad för kvinnorna såsom ansvariga för produktion och reproduktion. Detta förklarar att vid historiens början — ungefär 4.000 år före vår tideräkning — gudomen överallt i de äldsta åkerbrukscivilisationerna är en kvinna: den stora modern, modergudinnan.

Jorden runt i hela det bälte som var gynnsamt för åkerbruk uppstod dessa kulturkretsar med moderrätt, släktskap och arv genom kvinnorna (maternella, matrilineära, i vissa fall matriarkat).

Det är **Margarete Bonnevies** stora förtjänst att i lättillgänglig form ha meddelat forskningsresultat som visar att såväl den egyptiska som den sumeriska civilisationen var matriarkala. Dessa kulturer växte fram kring Nilen respektive kring Eufrat och Tigris. Det är möjligt att sumererna kom från Indien där Induskulturen, buren av en dravidisk ras, blomstrade. Redan 1934 skrev arkeologen **Axel Persson** om denna kultur att de rester man funnit från omkring år 3000 f. Kr. tyder på att det finns betydligt djupare kulturlager. Han säger också att en engelsk forskare trott sig kunna urskilja en modergudinna av samma typ som den stora modern i Mindre Asien. Även **Hanna Rydh** framhåller 1947 att det i Indusområdet var fråga om en kultur med moderrätt. Man väntar sig liknande fynd från Gangesområdet.

Såvitt en amatör kan döma har forskningen ännu ej utrönt de moderrättsliga kulturernas ålder i Indonesiens övärld, i Polynesien och på Nya Guinea. Vi vet genom **Margaret Mead** och genom **Eric Lundqvist** att rester av dessa kulturer lever kvar än idag. Från Kina har man för några år sen läst att utgrävningar vid Gula flodens krök i Shansiprovinsen avslöjat urgamla boplatser. Det finns flera bevis på

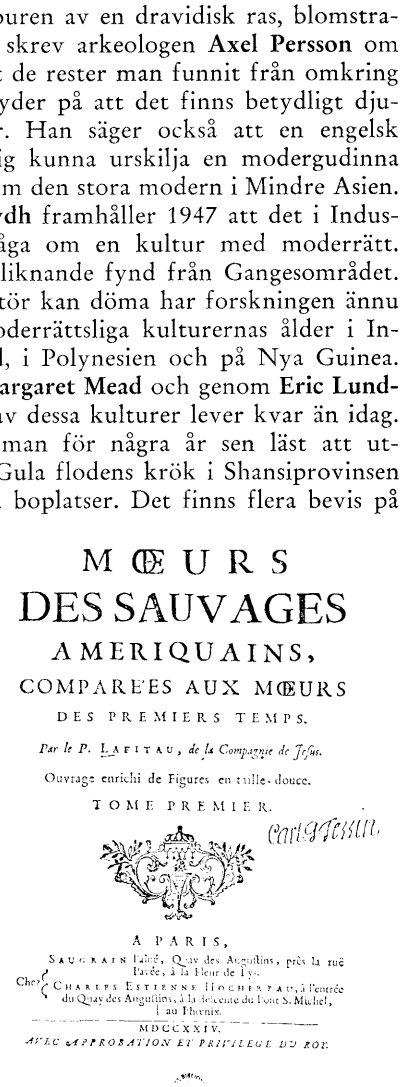
MŒURS
DES SAUVAGES
AMERIQUAINS,
COMPARÉES AUX MŒURS
DES PREMIERS TEMPS.
Par le P. LAFITAU, *de la Compagnie de Jesus.*
Ouvrage enrichi de Figures en taille-douce.
TOME PREMIER.
A PARIS,
SAUGRAIN l'aîné, Quay des Augustins, près la ruë Pavée, à la Fleur de Lys.
Chez CHARLES ESTIENNE HOCHEREAU, à l'entrée du Quay des Augustins, à la descente du Pont S. Michel, à au Phenix.
MDCCXXIV.
AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

En sida i Lafitaus 1700-talsbok.

en ursprunglig matriarkal åkerbrukskultur i Kina. Detsamma gäller om Tibet och om Japan.

Ringen av moderrättssamhällen jorden runt sluts när man spårar moderrätt i de högt utvecklade åkerbrukssamhällena på Andernas sluttningar (nuvarande Peru) före Inkatiden och när man vet att mordervälde var en vanlig samhällsform hos Nordamerikas ursprungliga invånare.

Om man dyker ned i den enorma materialsamling **Robert Briffault** har i sina tre tjocka volymer (nyutgåva 1952) inser man att vi här gett endast spridda exempel på den moderdyrkan, det mordervälde som var den ursprungliga samhällsformen i de äldsta åkerbrukskulturerna.

Hur gick det till när kvinnorna förlorade sitt inflytande i samhället?

Processen har för Greklands räkning i detalj följts av **Robert Graves.** Han visar att det gick långsamt under närmare ett årtusende, det andra före vår tideräkning. Tre olika invasioner av indoeuropeiska stammar med jägarkultur ägde rum: den aeoliska, den joniska och sist och värst den doriska. Den senaste på 1100-talet f. Kr. då hade järnåldern börjat, vapnen var bättre. Dessa samhällen hade kanske alltid varit av patriarkal typ. De hade lockats av berättelser om hur lätt och rikt man levde i åkerbrukscivilisationens länder. Och så kom de till ett samhälle där åkerbruket var kvinnornas heliga område. De hade ingenting att göra och förmodligen ägnade de sig åt att tänka ut en ny gudalära med en manlig övergud, Zeus. Modergudinnan, Hera, gjordes till hans gemål.

På andra håll blev den maternella kulturen helt utrotad — så skedde hos sumererna, hos Inkafolket och nära nog hos Nordamerikas indianstammar.

Från dem kommer emellertid det första bidraget till vår tids forskning om moderrätt. År 1724 e. Kr. trycktes i Paris en stor avhandling av en jesuitpater, **Jean Lafitau,** om "De vilda amerikanernas seder jämförda med seder under äldsta tider". Jag fann ett intressant citat ur detta verk i dåvarande professor **Efraim Briems** bok "På trons tröskel", utgiven efter hans död 1948. Det visade sig att verket fanns på Kungliga Biblioteket, två skinnbundna kvartovolymer med namnet Carl Gustaf Tessin i guldtryck (troligen befann sig T. som diplomat i Paris när verket gavs ut. Hela hans bibliotek kom till K. B.).

Lafitau bodde i fem år bland Huron- och Irokeserindianerna som levde i åkerbruksbyar vid S:t Lawrencefloden. Han hade en äldre kollega som bott där i många år och kände deras språk och dialekter. Citatet lyder som följer:

"Ingenting är mera verkligt än denna kvinnornas superioritet. På kvinnorna vilar egentligen nationen, blodets adel, stamträdet, generationsföljden, upprätthållandet av familjen. Hos dem ligger all verklig auktoritet; landet, fälten och hela skörden tillhör dem. De äro själen i rådsförsamlingarna, skiljedomarna över krig och fred."

Här rådde alltså ett verkligt matriarkat. Det medger Briem som annars är angelägen att betona att under det att faderrättsliga kulturer alltid är patriarkaliska så att männen härskar, är långt ifrån alla moderrättsliga kulturer matriarkala.

Så sent som år 1724 av vår tideräkning rådde alltså kvinnovälde hos Huron-Irokeserstammarna. När den amerikanske antropologen **Lewis Morgan** mer än hundra år senare studerade Irokesernas samhällsform var den tydligen på väg att förfalla. Kvinnornas betydelse för produktionen tycks ha upphört, medan den matrilineära ärftlighetsgången med dess ekonomiska betydelse levde kvar.

Morgan publicerade sin första uppsats 1847 i American Review. Av historiskt intresse är att den lästes av **Karl Marx** och ledde till en korrespondens mellan dem, och till att Marx gav **Friedrich Engels** i uppdrag att publicera Morgans resultat. Det dröjde emellertid ända till 1877 innan Morgans undersökningar gavs ut i bokform. Kanske var det svårt för Morgan, som var adopterad av Irokeserna, att göra något under indianförföljelsernas epok.

I varje fall hann **J. J. Bachofen** under mellantiden att ge ut sitt verk om moderrätt år 1861 och blev därmed begreppets skapare i modern tid. Bachofen var en schweizisk jurist, som på grundval av sina studier av grekiska dramer, gravkonst etc. tvangs fram till att *"återskapa den sjunkna värld där kvinnorna präglade livsformen, moderåldern"* — halvt mot sin vilja, eftersom Bachofen *"ser ljusets och tankens seger samtidigt med mannens"*.

När Engels 1884 fullgjorde sitt uppdrag och gav ut boken om "Familjens, privategendomens och statens ursprung", erkände han till fullo att Bachofen var den förste och att hans upptäckter var betydande, men underkände helt Bachofens åsikter om orsakssammanhangen. Intressant är att varken Morgan, Bachofen eller Engels visste om kvinnans forna betydelse för produktionen. Engels säger, "försörjningen hade ständigt varit mannens sak".

Emellertid fastslår Engels att "kommunistisk hushållning betyder att kvinnorna har makten i huset; liksom det faktum att mannen uteslutande er-

känner en köttslig moder, eftersom det är omöjligt att med säkerhet känna till någon köttslig fader, betyder en hög grad av aktning för kvinnorna, det vill säga mödrarna". Engels anser också att moderrättens störtande var det kvinnliga könets världshistoriska nederlag.

Så är vi då framme vid vår egen tid. Hur är det med kvinnornas samhällsinflytande i dag? Har vi återvunnit våra anmödrars värdighet och värde? Knappast. Inte är det heller lätt för oss. En sådan upptäckt som åkerbruket görs inte mer än en gång i mänsklighetens historia. Barnafödandet, som gav oss så stort anseende, är inte lika märkvärdigt i en tid då man ropar på färre barn i världen.

Det är oförnekligt att man under det sista århundradet i många länder skapat de nödvändiga förutsättningarna för ett kvinnligt samhällsinflytande i jämnbredd med männens. Detta gäller främst de socialistiska länderna, men i betydande utsträckning även ett land som Sverige.

Av fundamental betydelse i vårt land var riksdagsbeslutet år 1840—41 om obligatorisk elementär undervisning för alla barn utan könsskillnad. Nästa steg i fråga om utbildningsmöjligheterna togs vid riksdagen 1865—66, då kvinnor fick rätt att studera vid universitet och avlägga examina. Under årens lopp har det ej sällan förekommit att kvinnor varit utestängda från kurser vid ämbetsverk, som kvalificerat för högre tjänster. Numera sammanhänger kvarstående diskriminering huvudsakligen med slentrianmässigt könsbestämd yrkesvägledning.

Civilrättslig likställighet för kvinnor grundlades när den lika arvsrätten genomfördes år 1845. Nästa steg kom 1858, då ogifta kvinnor blev myndighetsförklarade vid 25 års ålder. 1919 fick kvinnor rösträtt och valbarhet. De första kvinnorna kom in i riksdagen 1921. Nu finns det omkring 48 kvinnliga riksdagsledamöter av totalt 350. Kvinnornas civilrättsliga likställighet är numera fullt genomförd hos oss.

Möjlighet för kvinnor att försörja sig genom eget arbete på samma sätt som män har i vårt land varit svårare att nå. År 1846 fick kvinnor rätt att driva handel. 1853 fick de rätt att undervisa i mindre skolor. År 1909 öppnades statstjänster i princip för kvinnor, först 1925 fastställdes "grunderna" så att beslutet kunde träda i kraft. 1958 öppnades de sista statstjänsterna, de prästerliga, för kvinnor.

Jämställdhet ifråga om försörjningsmöjlighet innebär även lika lön. Här släpar kvinnorna efter både inom den lägre statstjänsten och inom industrin.

Ett annat exempel på bristande likställighet är kvinnornas koncentration på låglöneyrken.

■

Kanske skall vi nu äntligen få tillräckligt mycket statsunderstödda vårdmöjligheter för barn från spädbarnsåldern upp till de första skolåren.

Kan vi hoppas på en verkligt kraftig propaganda för att bägge föräldrarna skall dela arbetet med hem och barn?

Hur länge dröjer det innan det blir allmänt erkänt att en far är lika viktig som en mor?

Bland de omständigheter som fördröjer kvinnornas likställighet i samhället bör inte minst framhållas den efterblivenhet ungdomen möter i veckopress och annonser. Här är det kapitalstarka amerikanska inflytandet verkligen av ondo.

■

Visst har vi mycket att vara tacksamma för, vi kvinnor i ett land som Sverige år 1971. Vi är tacksamma för de pressröster som allt oftare kommer till kvinnornas hjälp. Vi är tacksamma och stolta över den rad av kunniga arga unga kvinnor, som för vår talan i böcker, artiklar och föredrag. Vi är också tacksamma för de stora kvinnor i olika länder som banar väg — för varje **Alva Myrdal,** för varje kvinnlig nobelpristagare.

Men trots allt kommer det att dröja länge innan kvinnor får ett samhällsinflytande i jämnbredd med männen. *Det finns nämligen ännu inte en verklig allmän opinion ens bland kvinnorna för ett mänskosamhälle.*

Vi kvinnor vill ha fulla medborgerliga rättigheter — ja visst. Vi vill ha lika lön — naturligtvis. Vi vill ha samma möjlighet som män att välja det arbete som passar oss — så klart. Men varför vill vi allt detta? Det är inte bara en trivsel- och rättvisefråga. Vår likställighet är inte ett självändamål utan främst en förutsättning. Vi har en samhällsinsats att göra.

Eller är det inte så? Man kan tvista om hur mycket olikheten mellan män och kvinnor i fråga om en enda kromosom betyder anlagsmässigt. Min gamla tes att skillnaden mellan individerna är långt större än skillnaden mellan könen — bortsett från fortplantningsuppgiften — håller säkert. *Men lika visst är att samhället lider skada när hälften av dess medlemmar saknar inflytande eller har oproportionerligt litet att säga till om.*

Andrea Andreen

Litteratur

Väckarklocka. Elin Wägner. Stockholm 1941.

Livets ström. Arne Müntzing. Stockholm 1969.

Vi på jorden. Jacquetta Hawkes. Stockholm 1957.

Fra likestilling til undertrykkelse. Margarete Bonnevie. Oslo 1964.

Med hacka och spade. Axel Persson. Stockholm 1934.

Några tankar kring den mänskliga samhällsutvecklingen. Hanna Rydh. Stockholm 1947.

The Mothers. Robert Briffault. London 1927 (omtryckt 1952).

The Greek Myths. Robert Graves. Edinburgh 1955 (omtryckt 1960).

På trons tröskel. Efraim Briem. Stockholm 1948.

Moeurs des sauvages americains, comparées aux moeurs des premiers temps (De vilda amerikanernas seder, jäm-

Kvinnomakt

Kvinnomakt — könsroller i tropikerna. Av **Signe Höjer.** LT:s förlag, Stockholm 1970. 219 sid. Ill. Pris 18: 85 kr.

Var ett fordom över hela Indien utbrett maternellt system orsaken till att indierna med i stort sett fredliga medel vann sin frihet?

Har den självständighet, som kvinnorna i Ghana åtnjuter idag något att göra med det maternella samhällssystem, som förr rått i landet och som ännu omfattas av en majoritet av invånarna?

Har det maternella förflutna något att göra med, att Västafrikas kvinnor blivit så djärva, modiga, självständiga och handlingskraftiga?

Kan den kvinnliga omskärelsen i Östafrika ha införts som ett slags reaktion ja, rent av som hämnd mot den fria ställning, som kvinnorna i kikuya-stammen i Kenya hade under den maternella tiden?

Sådana och liknande frågor ställer Signe Höjer i sin bok Kvinnomakt — könsroller i tropikerna, där hon redogör för vad hon under sina resor i Afrika och Asien som lekman iakttagit angående kvinnornas ställning i familj och samhällsliv.

Författaren har speciellt intresserat sig för maternella system. Hon föredrar att använda ordet "maternell" i vilket ords betydelse hon ser "mäns och kvinnors kärlek och respekt för 'Modern' alltifrån de första kända modergudinnornas tid och fram till moderna författares hymner till sina mödrar", till skillnad från ordet "matriarkat", som står för kvinnlig härskarmakt som alternativ till patriarkat, mansövervälde, och där kvinnorna också skulle ha makt över våldsmedlen.

I sådana system eller på platser där rester av sådana system finns kvar finner man enligt Signe Höjer mindre aggressivitet, friare barnuppfostran, överhuvud taget en mildare och vad man traditionellt menar med en mera kvinnlig atmosfär än som finns i parternella och patriarkaliska system. Man kan med andra ord säga, att detta är samhällen (stammar) som styrs av starkt moderspåverkade män och som till följd av detta är lyckligare, mera harmoniska än andra samhällen.

Boken är också till stor del en omvärdering av den asiatiska och afrikanska kvinnans ställning. I de underutvecklade länderna är kvinnorna ofta fattiga och sjuka — men inte underkuvade. Koloniala administratörer och missionärer har givit oss en felaktig syn utifrån sina egna kristna och västerländska uppfattningar. Dessa kvinnors stora arbetsuppgifter är i stället bevis på en självständighet, som den västerländska kvinnan saknar i och med att hon förutsätts försörjas av och därmed också stå i beroendeställning till sin man.

I denna uppvärdering av den afrikanska kvinnans ställning ingår också en omvärdering av begreppet brudpris. Just detta att man betalar för flickorna visar hur värdefulla de är.

I Burma utspann sig följande dialog mellan fru Höjer och en kvinnlig textilgrossist:

— Men, när nu så många kvinnor här i Rangoon har yrkesarbete, driver affärer, vad gör männen?

— De kan ha ett hantverk, gärna något som kan skötas i hemmet så att de samtidigt kan övervaka barnen. —

En bekant formulering eller hur? Fastän omvänd.

Signe Höjer tar också upp skillnaden mellan manliga och kvinnliga antropologer "Det är underligt — ja, skrattretande om man inte blev så arg — att manliga forskare eller författare när de beskriver en stam, ett folk, en by i Västafrika så sällan nämner något om deras kvinnor?" Fakta som kan vara mycket betydelsefulla för att kartlägga kvinnornas ställning under tidigare generationer förbigår man med endast ett par rader. Betydelsen av vad sådant kan innebära för forskningen om kvinnornas ställning i samhällslivet bryr man sig inte om.

Författaren betraktar sig själv som lekman men betonar vikten av vetenskaplig forskning på detta område. Det finns mycket att hämta. Men tiden hastar! är författarens uppmaning, "Snart har trycket från omgivande folkgrupper förvandlat hittills unika mönster och gjort oss alla lika. Snart sjunger vi samma schlager och äter samma burkmat över hela världen."

Hjördis Levin

---

förda med seder under äldsta tider). Jean Lafitau. Paris 1724.

Familjens, privategendomens och statens ursprung. Friedrich Engels. Stockholm 1884 (omtryck 1945).

Das Mutterrecht. J. J. Bachofen. Stuttgart 1861.

Låginkomstutredningen

DOKUMENT över KVINNANS

■ Praktiskt taget mitt i valrörelsen lämnade låginkomstutredningen sitt betänkande angående *svenska folkets inkomster.* Utredningen presenterade då sitt resultat för regeringskretsar, fackförbundsfolk och riksdagsledamöter. Det var ett SKRÄMMANDE material man hade att redovisa. Ja, det var så skrämmande att Gunnar Sträng i en radiointervju vägrade att tro på det. Han sa: "Jag betvivlar att det i Sverige idag finns människor, normala å huvudets och kroppens vägnar som arbetar för 4: 50/timme".

"Vi tycker naturligtvis att vi har fångat in verkligheten", säger Per Holmberg (sekreterare i utredningen och verksam inom LO, "men vi har uppenbara svårigheter att få makthavarna att tro på oss". *Alltså* regeringen litar inte på statens egna offentliga utredare.

Vad kan nu detta komma sig? Vill våra parlamentariskt utsedda utredare förvränga den svenska verkligheten? NEJ! Låginkomstutredningens material kom som en chock för de politiska makthavarna — mitt i valrörelsen. MITT I ALLT PRAT OM JÄMLIKHET OCH SOLIDARITET och det kom samma år som Gunnar Sträng hade inlett med att säga ungefär så här:

— Välfärdssamhället är i stort sett genomfört och det återstår bara att justera en del skönhetsfläckar.

Det är bara små delreformer som fattas alltså. Nå, då måste man dra slutsatsen. *Det är så här socialdemokraterna vill se det svenska samhället.* Deras vision — som de talat så vitt och brett om — är ett välstånd som inte gäller för alla. FRAMFÖR ALLT INTE FÖR KVINNORNA. För låginkomstutredningen är i hög grad ett dokument över kvinnans förtryck. Vi ska i den här bulletinen genom olika artiklar försöka belysa hur förtrycket av kvinnan tar sig uttryck. Men låt oss först göra en sammanfattande analys av låginkomstutredningens material i dess helhet.

● *Arbetslösheten:* Vi hade i det här landet 1966 *1 miljon* arbetslösa människor. Av dessa var 400.000 öppet arbetslösa. De sökte jobb utan att kunna få. Bland dessa var det ungefär lika många män som kvinnor.

Resten — 600.000 — var dolt arbetslösa. Bland de dolt arbetslösa var *de flesta kvinnor* (ca 450.000).

300.000 av kvinnorna var hemmafruar med minderåriga barn som skulle vilja ut på arbetsmarknaden, men som inte kunde få barntillsynen ordnad och därför var *tvingade* att stanna *hemma.*

150.000 var kvinnor som arbetade på deltid men som skulle vilja arbeta på heltid. Något heltidsarbete kunde arbetsmarknaden inte ge dem, därför var de partiellt arbetslösa. De fick arbeta när arbetsgivaren behövde dem och tvingades stanna hemma när arbetsgivaren inte hade behov av dem. Det talas i det här landet ofta om den fulla sysselsättningen — vi måste stödja näringslivet så att vi kan upprätthålla den fulla sysselsättningen. MEN VI HAR INGEN FULL SYSSELSÄTTNING såvida man inte räknar bort alla dessa kvinnor och alla friställda, både män och kvinnor, i Norrland. Så var det med den sanningen.

● *De låga lönerna:* Vi hade 1966 en arbetande befolkning på ca 3 miljoner. *Av dessa tjänade drygt 1 miljon mindre än 15.000 kronor/år* och endast 400.000 tjänade mer än 30.000. Vi har alltså en miljon människor i det här landet som är extremt lågavlönade och drygt 700.000 av dem är kvinnor. De tyngsta orsakerna till de låga lönerna är utbildning och kön. Kvinnorna har generellt lägre utbildning än männen (se separat artikel) MEN även inom den egna utbildningsgruppen har kvinnorna lägre lön. Alltså: kvinnor med enbart folkskola har lägre lön än män med enbart folkskola — kvinnor med studentexamen har lägre lön än män med motsvarande examen osv.

Hur stor är då löneskillnaderna mellan män och kvinnor?

PÅ VARJE HUNDRALAPP SOM MANNEN TJÄNAR — TJÄNAR KVINNAN ENDAST 66 KRONOR. (Detta gäller 1966 och nyligen gjorda undersökningar pekar på att klyftan har ökat.)

● *Sjuklikheten:* Bland de som är sjuka ovanligt ofta har vår analys visat, att de också vanligtvis har extremt låga löner. Det är alltså låginkomstgrupperna som är mest sjuka. Detta har flera orsaker: 1. En direktör med snuva eller klämd tumme kan sköta sitt företag hemma från sängkanten eller klara att gå till jobbet ändå. En arbetare med klämd tumme eller snuva kan inte följa med i det snabba tempot vid det löpande bandet och tvingas därför att sjukskriva sig.

2. huvudorsaken till de lågavlönades höga sjuklighet är att deras faktiska hälsa är dålig.

Utredningen visar: Höglönegrupperna kan bo hälsoriktigt, äta hälsoriktigt, resa på hälsosamma semesterresor etc. Låginkomsttagarna har sämre bostäder, tvingas av ekonomiska skäl att äta sämre kost och har inte råd att utnyttja sin ledighet på ett hälsoriktigt sätt. DESSUTOM HAR DE LÅGAVLÖNADE OFTA HÄLSOFARLIGA JOBB.

Utredningen visar alltså att mellan 30—40 procent av den svenska arbetande befolkningen är extremt lågavlönade människor som ofta är sjuka och som lever i en konstant oro för morgondagen, för de löper också de största riskerna vid friställning och

FÖRTRYCK

vid hotande arbetslöshet. *Är det detta man vill kalla en välfärdsstat?*

● *Familjeinstitutionen som ekonomisk enhet gynnas av makthavarna.*

Låginkomstutredningen visar att all lönesättning utgår från principen — den gifta mannen är familjeförsörjare och behöver högst lön. Den ogifta mannen har i genomsnitt lägre lön än sin gifta kompis. Kvinnorna förutsätts ALLTID kunna "bli försörjda" på ett eller annat sätt, därför hamnar de längst ned på löneskalorna.

Alla känner vi ett behov av den trygghet som familjen ger oss — både känslomässigt och praktiskt. Men det gynnar inte famljen, att samhället utnyttjar den enskilda människans behov av en när-omgivning, genom att göra vissa familjemedlemmar ekonomiskt beroende. Med den oro som idag råder på arbetsmarknaden är det ofta en tung börda för mannen att känna försörjningskravet från hustru och barn — och för kvinnan innebär beroendet ofta en känsla av osjälvständighet och låsthet.

● *Blir det bättre om kvinnorna får högre lön?*

Ja, självklart blir det bättre på många sätt. Vi slipper de depressioner vi idag har p. g. a. den dåliga ekonomin. Vi kan äta bättre. Vi kan köpa oss hälsosamma semesterresor osv. Därigenom ökar vi vår kondition både fysiskt och psykiskt. Vi kommer att orka öka vår politiska medvetenhet. Vår rörelsefrihet och självständighet kommer att bli större. Men vi kommer också att märka att det nuvarande kapitalistiska samhället aldrig *i grunden* kan förändra, varken kvinnans eller mannens villkor.

Alla Sveriges lönearbetare har, bl. a. genom regler som fastställdes vid Saltsjöbadsavtalet, fått sig tilldelade en futtig liten lönekaka att dela på. Vad vi nu egentligen gör, i avtalsrörelser och löneförhandlingar, är att vi bråkar om hur stor tugga olika lönegrupper ska få av kakan.

● Arbetsköparnas vinster — de vinster kapitalisterna gör på allt vårt slit — ser vi aldrig röken av. *Det är på den punkten de grundläggande förändringarna måste ske.* HELA FOLKET MÄSTE ÄGA OCH BESLUTA ÖVER PRODUKTIONSMEDLEN så att investeringar kan planeras efter folkets intressen och så att vinsterna kan komma alla människor till del och inte bara en liten gynnad grupp.

(Ur Grupp 8:s **"Kvinnobulletinen"**, nr 1, 1971. Kan rekvireras mot postförskott kr 1: 50 från Grupp 8, Svartmangatan 8, 111 29 Stockholm.)

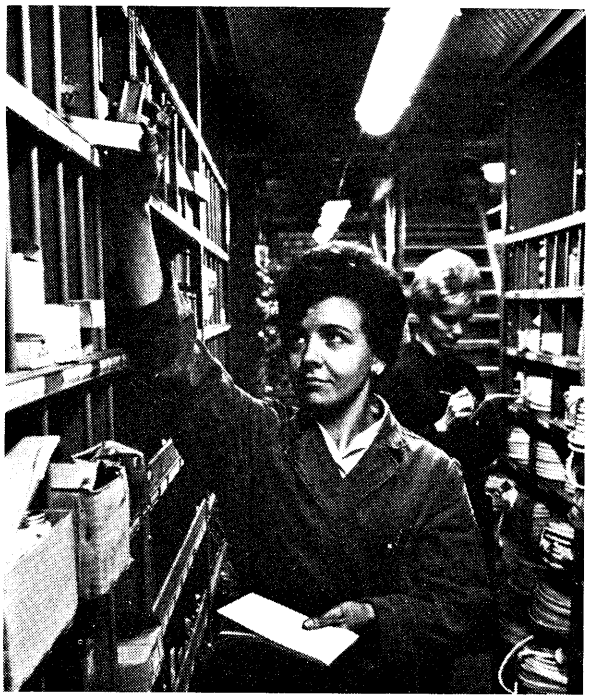

Lagerarbete i LKAB, Svappavara. Foto: Tore Johnson/TIO.

Sjukvårdsarbete. Foto: Sten Bellander/TIO.

TVÅ "DAMTIDNINGAR" —

Om man bläddrar i en tidning för herrar, skall man finna, att det vimlar av bilder på kvinnor i den. I konsekvens därmed borde man i damtidningarna finna bilder av män. Det gör man inte. Även damtidningarna är fyllda med bilder på flickor och kvinnor. Till skillnad från herrtidningarnas bilder, där kvinnorna oftast är nakna eller i varje fall mycket lätt klädda, så är kvinnorna i damtidningarna synnerligen på- och välklädda.

Medan herrtidningarna underhåller männen, vädjar damtidningarna, på större delen av sitt utrymme, till kvinnornas prestationsförmåga. Och prestationsförmågan stimuleras ständigt med råd och anvisningar om hur man skall åstadkomma en perfekt lagd make up, en toppmodern frisyr, oklanderliga naglar, välskötta fötter, vackert dukade bord, piffigt tillagade små rätter m. m. i en aldrig sinande ström.

En rörande omsorg ägnar man kvinnans personliga, ja, hennes mest intima hygien i varje nummer. Tänk om kvinnorna blev lika omhuldade på andra områden! Tänk om man ställde upp med så mycken välvillig omtanke om alla andra problem, som en kvinna kan ha i ett manssamhälle! Förgäves letar man efter något, som skulle vara till verklig nytta för kvinnan i hennes kamp för likställighet i samhället. Aldrig ett slag för kollektivhusidén eller andra boendeformer, som skulle underlätta de eviga hushållsbekymren. Nej, bara fler och fler recept.

I noveller och romaner möter man samma tendens. Kvinnor väljer ideligen sin traditionella roll. Antingen direkt, eller efter misslyckade försök att bryta det konventionella mönstret, ikläder de sig sin roll i stället för att ta upp kampen med manssamhället.

Damtidningarna ger kvinnan dåligt samvete. Inte för det som hon borde ha dåligt samvete för t. ex. sin frånvaro i sådana sammanhang där hon skulle i större utsträckning vara med och besluta, utan för att hon inte hinner se ut som hon borde, klä sig som hon borde etc. Varje gång hon får en ny tidning i sin hand med nya råd, försöker hon följa dem för att bli den sköna och åtrådda varelse, som man utlovar. Hon accepterar, att det är hon som skall åtrås, inte att hon själv har rätt att åtrå. Följden blir, att hon får ännu mindre tid för samhällets och därmed sina egna angelägenheter. Hon blir för mycket upptagen med sin egen person, och under tiden styr och ställer andra som de behagar.

Kvinnan behandlas som ett ting, som skall poleras, putsas, beskådas, värderas, stå till tjänst.

På uppdrag av "Vi Mänskor" studerade jag två av de mest sålda veckotidskrifterna, Damernas Värld och Femina. Jag försökte systematiskt och så objektivt som möjligt jämföra de båda tidningarna.

Damernas Värld

Sidantalet domineras klart av mode. Därefter följer mat, skönhetsvård och heminredning. Av 95 sidor i ett nummer upptogs: ca 10 sidor av artiklar, 4 sidor av roman, 81 sidor av mode, mat, inredning, reklam.

Stick i stäv med DV:s matintresse står dess intresse för bantning. Leder till evig cirkelgång med ätning, bantning, klädköp, bjudningar, ätning, bantning etc.

Reklam

Klart traditionellt könsrollsbetonad. Enligt den annonsering, som förekommer, tycks man förutsätta, att DV:s läsare inte har intresse för varor med någon som helst teknisk anknytning, om man undantar brödrost och dammsugare, inte heller för radio- och TV-apparater, framför allt ej för kapitalvaror som diskmaskiner, tvättmaskiner och frysboxar, men ej heller för cyklar, mopeder och bilar. Annonsörerna tycks inte anse det lönande att kosta på reklam för sådana varor. De tycks förutsätta att kvinnor ej har råd att köpa dem eller har intresse för dem.

Fasta spalter

Ett antal fasta spalter förekommer varje vecka. De är rådgivande, uppmuntrande, småpratande och överhuvudtaget genomsyrade av en trevlig anda ur vilken inget ställningstagande kan utläsas.

Kerstin Thorvall

berättar om barn och familjeliv. Ömhet, närhet, längtan, moderns problem, hennes svårighet att räcka till. En kvinna ger inte upp. Hon torkar sina tårar och tar itu med sin disk. Hon får vara glad att hon har något att diska, att hon har tallrikar, som det varit mat på. Mannen finns i bakgrunden. Kvinnan förefaller ensam fast hon har en man. Man skulle önska, att han drogs fram och ställdes inför kravet att inte bara hjälpa till utan att ta på sig hela sin del av ansvaret, som inte bara består i att skaffa pengar utan i allt det kladdiga, bråkiga, som hör ihop med barn och som gör, att kvinnornas tårar droppar över disken.

en objektiv analys

För er skönhet

I denna rådgivningsspalt i skönhetsfrågor kan man fråga om allt från blek hy till tjocka vrister. Och allt finns råd för. Damernas Värld har tillfredsställande svar på alla problem. Några exempel på svar man kan få, om man frågar om:

Tjocka vrister: "Cirkla med fötterna, gör det många gånger per dag i minst fyra veckor." Bantning gör också sitt till.

Glesa ögonfransar: Det går att klistra fast lösa strån där det är glest.

Ansiktsrodnad när det blåser: Två krämer på varandra hjälper.

Le lite grann

Visst har kvinnor humor. Vi kan sätta karlarna (som säger att vi inte har humor) på plats genom att tränga fram ur vår klädsamma men otacksamma blygsamhet. Vi skall slå karlarna i huvudet med humor inte bara med handväskan (som Ulla Hallin gjorde i Partaj).

Nog kan det behövas humor i alla situationer här i livet, det har spalten rätt i. Men vad vi måste göra är att bekämpa männens fräckhet, framfusighet, självviskhet, så att den försvinner. Så att vi kan uppträda naturligt i deras sällskap och inte behöver känna oss tvungna att vara på vår vakt och tänka ut snabba repliker, att ständigt vara beredda att försvara oss mot den andra halvan av mänskligheten. Det är skam att vi skall behöva göra det. Vår tid är för dyrbar för sådant. Vi måste kunna samarbeta, umgås, leva med männen på ett naturligt sätt, där vi inte behöver vara rädda för dem och inte de för oss. Angrip problemet och ryck upp det med roten. Att få skrattarna på sin sida är bara en tillfällig och nog så dålig lösning på ett stort problem. Och att använda löjet som hjälp att förtrycka har väl för övrigt varit ett medel som männen använt mot kvinnorna och som vi inte borde ta efter.

Konsumentspalten

tillhandahåller upplysning om maskindiskmedel, mangelfritt sänglinne, bordsporslin och brödrostar.

Flippa

Signaturen Flippa skriver om, att det är inte effektivitet vi behöver utan levande ljus, filtar, bullar, böcker. En mys- och prylvärld där vi kan krypa ihop och trivas. Vad är lösningen då? Vi skall sluta upp att betrakta oss själva som jordens medelpunkt. Gå ut och lyssna på andra! Vilka skall vi rikta oss mot? Mot våra vänner. De som lyssnar på oss när vi har problem.

Ungdom och skönhet tycks vara förutsättningar för lycka. Vad kan det vara som får en gammal kvinna "med brun shoppingväska och svart hatt" att stiga upp på morgonen.

Här avslöjas ett tydligt och vanligt tänkande i ett kommersiellt samhälle.

Flippa säger också, att det är de "små vardagliga undertonerna", som garderar oss mot likgiltigheten. Ett sådant där uttryck som man aldrig får riktigt tag på. Vad menar man med "små vardagliga undertoner"?

Mikael Katz

I slutet av varje nummer kommer Mikael Katz med sitt småprat på en halv sidas utrymme. Lite gagg om ditt och datt. Efter allt rådgivande, förmanande, uppmuntrande, invaggande i lugn, trygghet och mys- och prylanda från till övervägande delen kvinnor till kvinnor, kommer plötsligt en karl neddimpande. Vad har han bland diskmedel och kosmetika att göra? Kommer han för att hålla sin välsignande hand över damerna och ge det hela en avslutande touch innan tidningen går ut till de kära läsarinnorna?

Noveller och romaner

Oftast översättningar av utländska författare. Det tycks endast finnas två sätt för en kvinna att leva tillsammans med en man:

1) Gifta sig, få barn. Sköta man, hem och barn och låta mannen vara den starkare.

2) Vara självförsörjande. Vara en mans till och från. Finnas där, när han behöver "kvinnlig värme", eller när han har lust "att trängas i badrummet på morgnarna", för det "kan också vara roligt — ibland". Om barn talas inte alls.

Något alternativ till detta tycks inte finnas. Inget tredje sätt att sammanleva, där båda parter är starka, självständiga, stöder varandra och gemensamt tar hand om och uppfostrar eventuella barn.

Men i båda fallen är det kvinnan som anpassar sig efter mannen. Vill han leva ett "fritt liv", då är det bra med en yrkeskvinna, för vilken han slipper allt ansvar. Man träffas bara för att ha roligt. Men vill han gifta sig, då måste hon vara villig att ge upp sin egen utveckling och stötta upp honom, ge honom självförtroende. Annars kastar hon, den intelligenta, tunna och storögda yrkeskvinnan honom rakt i armarna på den knubbiga, rödhåriga,

60 Så här får ni snyggare hållning

Gör Cosmedin-provet

så börjar all ren skönhetsvård!

Så här går det till: Tvätta dej med tvål och vatten, fukta en bomullstuss med Cosmedin, gnid över hyn . . . titta på tussen, blir den grå — då behöver din hy Cosmedin!
Den viktigaste förutsättningen för verkligt vacker hy är en alldeles ren hy. Det tvål och vatten inte rår på kan Cosmedin klara, damm, gammal make-up, orenheter, pormaskar. Och så underbart skönt Cosmedin friskar upp din hy! Den blir fräsch, klar och alldeles ren — utan att torkas ut.

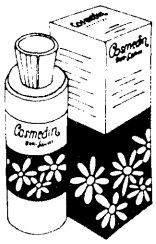

Välj **din** sort: Cosmedin gul för normal/fet hy
Cosmedin röd för torr/ömtålig hy

Cosmedin

nu i NY större plastflaska — till samma pris

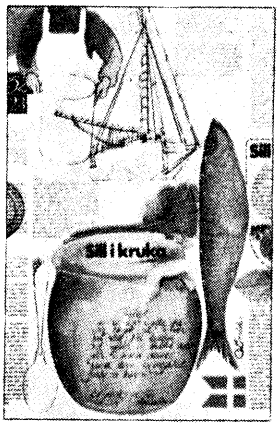

53 Sillbilaga

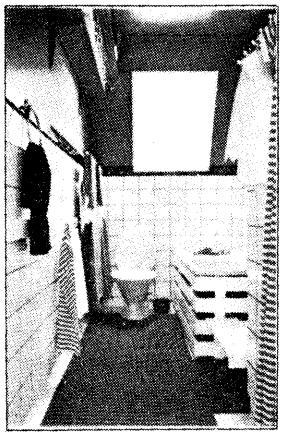

50 Inredning: Det var en gång tre trista badrum

50 Vi klipper – ni syr: Byxdress

litet mindre begåvade flickan, som bara vill ha man, hem och barn och, som ger honom styrka genom sin svaghet.

Artiklar och reportage

Även om "Damernas Värld" domineras av mode, mat etc. finns dock en eller ett par artiklar i varje nummer som kan vara verkligt intressanta. Bl. a. "Så lever den svenska kvinnan idag" ur Carin Mannheimers "Rapport om kvinnor". Och "Så lever den svenske mannen idag", reportage av Gun Lauritzson. Några artiklar om hur kvinnor i andra länder lever, ger inblickar i bland annat den amerikanska och den franska kvinnans levnadsvillkor. För övrigt handlar många artiklar om kändisar och deras levnadsöden. Kungligheter intresserar man sig inte nämnvärt för.

Femina

För "Femina" gäller i stort sett detsamma som ovan sagts om "Damernas Värld". Mode, mat etc. dominerar. Det är mera, som förenar, än som skiljer de båda tidskrifterna åt. Ett par skillnader kan dock påpekas.

1) I "Femina" förekommer i någon mån reklam för kapitalvaror bl. a. två bilannonser (av 13 nummer), annonser om skrivmaskiner, böcker, TV-apparater.

2) I "Feminas' fasta spalter gör en något radikalare syn sig gällande.

3) Flera samhällsengagerade artiklar förekommer.

4) Noveller och romaner är ofta skrivna av svenska författare. Novellerna håller dessutom oftast en högre litterär kvalitet. De är konstnärligare som dikt och mera realistiska som skildringar av vardagslivet. Man kan tro på situationerna.

5) "Femina" förefaller mera intellektuellt avancerad och ger mera varierande utbud för kvinnan. Bland annat har man en dikt varje vecka, samt bokrecensioner.

6) Tycks förutsätta att det finns flera självförsörjande kvinnor än DV.

Sammanfattning

Som tidskrift för kvinnor är dessa tidningar för ensidiga. De borde i stället kallas för handböcker i mode, mat, heminredning eller något sådant. Att ha anspråk på att vilja göra en tidning för kvinnor och sedan utforma den på det sätt, som "Femina" och "Damernas Värld" är utformade visar, att man har en förutfattad uppfattning om kvinnans intressen och uppgifter, och att man vill konservera denna uppfattning.

Visst är mycket av det som finns användbart och nyttigt. Visst kan det behövas, men om man betänker, att läsningen av dessa tidningar, ofta är den enda form av läsning som många kvinnor ägnar sig åt, är det allt för bristfälligt. En avkopplande ströläsning, som inte lämnar något spår av intellektuell stimulans efter sig. De artiklar som finns, och som jag nämnt drunknar i allt det andra.

Det är självklart, att man kan säga, att kvinnor har ju tillgång till allt annat också. Det finns tidningar som riktas till alla människor som t. ex. dagstidningarna. Naturligtvis. Men kalla då damtidningarna för något annat. Så att inte mat, heminredning, reklam för barnkläder m. m. enbart förknippas med kvinnan.

Hjördis Levin

Recensioner • Recensioner

25 år innan vår aktuella samhällskritik siktade in sig på förhållandet människan—maskinen, människan som robot och hennes främlingsskap i industri-, konkurrens- och konsumtionssamhället började Folke Fridell sitt privata skarpskytte med en klarsynthet som är förbluffande. Det är nyttigt att erinras om Folke Fridells samhällskritiska verksamhet i den här samlingsvolymen som innehåller artiklar från 1945 till gruvstrejkens år. Inte bara för att konstatera hur långt före sin tid Folke Fridell varit, utan för att den självständighet och klarhet, som utmärkt hans tänkande känns djupt uppfriskande och skapar förnyad förtröstan. En bok, alltså, inte bara för Fridell-beundrare utan för den som vill ta del av en sällsynt helgjuten och inträngande kritikerinsats.

K. W.

Återblick och framtidssyn. Av **Folke Fridell.** Författarförlaget, Stockholm 1970. 131 sid. Pris 12: 75 kr.

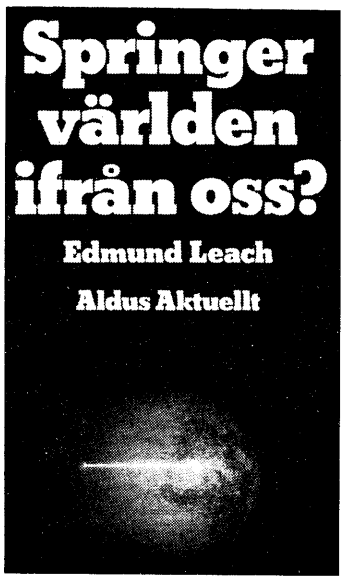

År 1967 höll Edmund Leach, professor i socialantropologi vid Cambridge, sex radioföredrag i BBC. De väckte ett oerhört uppseende och på sina håll också förbittring. Ändå tycker man att hans humanistiska utvecklingstro knappast skulle vara så omstörtande. Leach placerar in människan i hennes aktuella situation, inför hotet av befolkningsexplosion, miljöförstöring och teknokrati, s. k. fantasilöshet. Och den väg han ser för människan att klara sig är en ny attityd.

När hans bok nu, efter fyra år, utkommer på svenska under titeln "Springer världen ifrån oss?" är den knappast längre så kontroversiell eller ens sensationell. Starkast intryck gör och mest lättfattligt för lekmannen är hans avslutande föredrag om ungdomen och kravet på en ny utbildning, som ger de nyfikna, kreativa, flexibla och anpassningsbara människorna en större chans än nu. Detta, menar Leach, är också världens chans att överleva.

K. W.

Springer världen ifrån oss? Av **Edmund Leach.** Bokförlaget Aldus/Bonniers, Stockholm 1970. 89 sid. Pris 11: 50 kr.

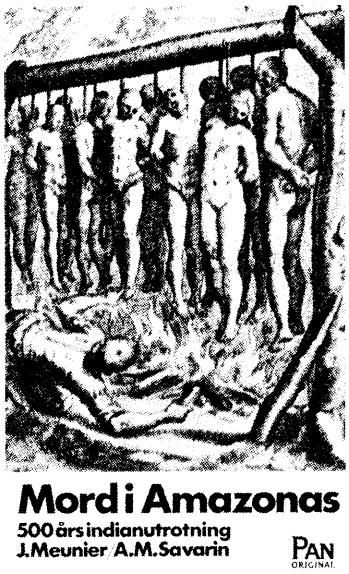

"Varför måste de flesta av oss vara likgiltiga för indianernas död? I motsats till kriget mellan Nigeria och Biafra, invasionen i Tjeckoslovakien, den arabisk—israeliska konflikten, negerproblemet eller dödandet av sälungar hör folkmordet i Amazonas inte till de stora skandalerna. Indianernas död oroar inte européerna eftersom stormakterna inte är engagerade och FN förhalar tiden . . . Med hänsyn till vad som pågår i Vietnam — säger man också — har massakern på några primitiva folk i Sydamerika bara ett känslomässigt värde. Men faktum kvarstår: en bit av mänskligheten ödeläggs inför våra ögon och den internationella opinionen, som för rättvisans talan i andra mindre angelägna fall, bekymrar sig inte över detta mer än ett löpande ärende. Och Vänsterpressen tiger. Av ett enkelt och tvetydigt skäl: saken passar inte in i dess tankevärlds traditionella ramar. Var finns imperialisterna och antiimperialisterna i den här historien? Högerpressen talar om det i smyg. Skulle den stödja detta?

Inför artiklar av vetenskaplig karak-

tär sparkar båda bakut. Som om antropologerna bad att man skulle hejda historiens gång! För journalisterna är indianmassakrerna knappast mer än något man återkommer till varje år när nyhetsmaterialet sinar och man behöver något sentimentalt och måste återuppliva gamla ämnen för att vidmakthålla läsarnas intressen. På det sättet hamnar folkmordet på indianer bland trafikolyckor, cancer, p-piller och LSD."

Vid läsningen av boken "Mord i Amazonas", 500 års indianutrotning av **Jacques Meunier** och **Anne-Marie Savarin** fann jag det nödvändigt att för "Vi Mänskors" läsare citera ovanstående och samtidigt för oss upprepa frågorna: — Varför är vi likgiltiga för folkmordet på indianerna? Varför tiger vänsterpressen?

Är det så, att mord på indianer inte utgör någon fara för världsfreden och att vi därför inte behöver bry oss om det?

Anser vänsterpressen att indianutrotningen ingår i världsimperialismens allmänna onda och därför inte behöver särskilt nämnas eller bekämpas?

Är det trots allt så, att vi är avtrubbade genom de filmer som producerats och de böcker som skrivits, och som jag misstänker att även många progressiva mänskor finner nöje i utan att bry sig om sanningen bakom? Västernfilmer är avkoppling. Indianböcker är spännande läsning. Man tar dem inte på allvar. Men myten om den enfaldige, naive och otillräknelige vilden och myten om den onde, i synd och smuts nedfallne, av Gud förbannade vilden smyger sig in och indoktrinerar vuxna TV-tittare och minderåriga indianboksläsare.

Av de olika religionerna i Amerika har vissa anammat myten om den gode och andra myten om den onde vilden. De olika kyrkornas metoder, omvändelse, uppfostran eller tuktan har dock haft ett gemensamt mål, att underordna indianerna den vite erövrarens makt. Att göra dem spaka, lydiga och skuldmedvetna. Det finns olika teorier och "uppenbarelser" om att indianerna en gång var ett vackert, intelligent och naturligtvis vithudat folk, men föröll till synd och olydnad mot Gud och fick som straff sin mörka hudfärg. Men, om de omvänder sig till tro och lydnad skall de som välsignelse återfå den vita huden.

Frukten av andra teorier har blivit antingen sjukdomar, svaghet, undernäring och massdöd på grund av otursamma händelser som vid försök att erövra Amazonas inre områden, eller genom ovarsam och hårdhänt behandling som vid gummits utvinnande, vilket enbart i Putumayo-dalen har kostat 40.000 indianer livet, eller genom systematisk utrotning genom socker förgiftat med arsenik, filtar infekterade med smittkoppor, bacillbärande höns och andra husdjur. Även att de vita tvingade indianerna att klä sig ådrog dem sjukdomar. Deras kroppar tålde inte den utsvettning som blev resultatet av att de var ovana att bära kläder på överkroppen. Indianbefolkningen decimerades successivt från 25 milj. före erövringen till ca 400.000 idag. (J. H. Parrys uppsats, Spanien och det spanska väldet i Latinamerika.) Indianer har under 500 år plågats av:

Encomiendasystemet, ett slags feodalt plantageförhållande.

Gummitappningen, som för dess utövare innebär ett sannskyldigt helvete med ensamhet, monotonitet, skuldsättning genom det ockersystem som påtvingats dem av gummibaronerna, undernäring och febersjukdomar.

Byggandet av järnvägen Madeira Mamoré, som enligt historien har "Under varje syll ett lik". Enligt författarna till Mord i Amazonas är det för pessimistiskt. Järnvägen krävde 6.208 dödsoffer på 549.000 syllar.

Kolportörerna som sålde helt värdelösa föremål till otroliga priser och tog ifrån indianerna deras varor med våld eller genom oärlighet. Detta för att endast nämna några av de värsta plågogisslen.

Och indianernas död är ingen inbillning. Västernfilmer och indianböcker får inte låta oss tro, att detta är sagor eller fantasier. Det är hård och grym verklighet! Och inte något som faktiskt hände för länge sedan. Utan något som fortgår ännu idag. En artikel i tidningen Le Monde tillkännagav den 6—7 juli 1969 att sjuttiofem indianer hade sålts av gummihandlare i gränstrakten mellan Colombia och Brasilien för en summa av 140.000 kronor.

De båda författarna tar i några kapitel upp djur och växtlighet i den nya världen, de stora upptäckterna, indianernas ursprung, myter, sagor och sägner, samt sitt eget möte med indianerna, men det väsentliga i boken är det budskap som likt ett nödrop och en ödmjuk bön genomlyser den och uppenbarar avsikten med den: "Rädda indianerna". Låt den folkspillra, som överlevt piskan, elden, hungersnöden, folkförflyttningarna, barnaroven, våldtäkterna, de barbariska levnadsförhållandena, den själsliga förnedringen och allt annat vidrigt, få upprättelse! Etnograferna måste få stöd av den allmänna opinionen och det kan de endast få genom en vettig och systematisk informationskampanj. "Folk har rätt att veta. Rätt och skyldighet. Att acceptera skandalen, att finna sig i att dylika missgärningar förövas är att själv bli medbrottsling."

H. L.

Mord i Amazonas. 500 års indianutrotning. Av **Jacques Maunier** och **Anne-Marie Savarin.** Bokförlaget Pan/Norstedt, Stockholm 1969. 178 sid.

Recensioner • Recensioner

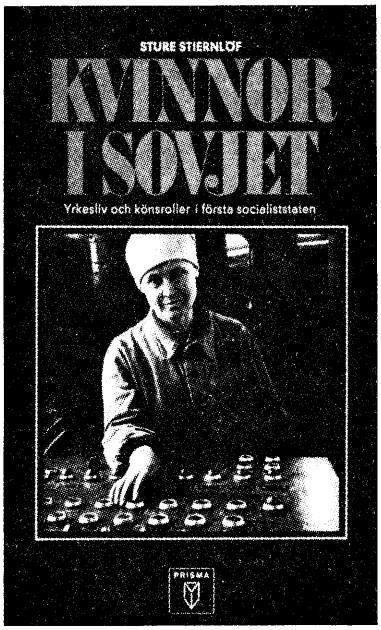

Detta är en utmärkt bok. Den har tydligen fått mycket bra recensioner så jag skall nöja mig med en rad citat: Boken handlar om sovjetiska kvinnors möjligheter att på lika villkor hävda sig vid männens sida inom sovjetsamhället.

"— Kvinnorna i det här landet har fantastiska möjligheter. Men riktig jämlikhet har vi inte än. Det är fortfarande kvinnan som sköter om mannen, hushållet och barnen. Papporna måste lära sig hushållsarbete. Annars blir det ingen rättvisa." (Kvinnlig f. d. pansaröverste).

Kvinnorna må ha vunnit rätten till arbete, men de kräver också rätten till fritid . . . 1928 var 24 procent av alla yrkesarbetande i Sovjetunionen kvinnor. 1968 50 procent.

Principen lika lön för lika arbete är grundlagsstadgad och konsekvent genomförd . . . (här ges en rad sifferuppgifter). Siffrorna är imponerande men vad de inte säger är hur tjänsterna fördelas mellan könen . . . Allt tyder emellertid på manstänkande i Sovjetunionen likaväl som annorstädes . . . Tendensen är fortfarande att män i första hand tar de ledande jobben . . .

Börjar man granska frekvensen kvinnor på verkligt betydelsefulla poster inom politiken så blir det helt klart att det är männen som bestämmer . . . Av kommunistpartiets totala medlemskader är blott en femtedel kvinnor.

En märklighet är också att Sovjetunionen som en gång i den berömda legationschefen i Stockholm, Alexandra Kollontaj, hade världens första kvinnliga ambassadör, idag så gott som helt saknar kvinnor i kvalificerad diplomatisk tjänst (undantag Soja Mironova vid den sovjetiska FN-beskickningen i Genève).

Sovjetunionen kunde kanske ha kommit längre när det gäller att åstadkomma en fullständig jämlikhet mellan könen om man redan från början hade intresserat sig mera för att påverka även männen . . .

— — —

I Sverige brukar vi ha lätt att finna förklaringar till det låga antalet kvinnliga riksdagsledamöter. Nu i enkammarriksdagen är de 48 av 350. Vi brukar framhålla kvinnornas dubbelarbete, särskilt genom bristen på barnstugor och även eftersläpningen i flickornas utbildning. Denna bok visar att kvinnor i Sovjet har i viss mån samma svårigheter trots lagstadgad likalön och ungefär lika många kvinnor som män i yrkesarbete.

A. A.

Kvinnor i Sovjet. Yrkesliv och könsroller i första socialiststaten. Av **Sture Stiernlöf.** Bokförlaget Prisma, Stockholm 1970. 128 sid. Pris 12: 50.

UTLÄNNINGAR

Det är ofta någon speciell händelse, som får oss att fatta våra beslut, som får oss att göra de val som är svåra. När vi sedan har fattat beslutet eller gjort valet, vet vi, att detta var det enda, vi kunde besluta eller välja, att det egentligen aldrig hade funnits någon annan möjlighet. Men vi ville så att säga ha en bekräftelse, ett intyg på, att det vi gjorde var rätt. Kanske för att döva ett dåligt samvete eller för att stärka en svag vilja, ingjuta mera kraft i vår handlingsförmåga.

Det var en händelse som kom den grekiske invandraren, huvudpersonen i **Theodor Kallifatides** bok "Utlänningar", att inse, att han inte kunde åka tillbaka till sitt land igen, att han hade ett nytt liv framför sig och att han kunde börja leva igen. Han hade landat. Språnget han försökt hade lyckats.

Efter några tragiska upplevelser och en olycklig kärlek insåg han, att han måste lämna det förflutna bakom sig. Och just detta, att ha ett nytt liv framför sig, blev det som kom hans kärlek till en ungersk judinna att framstå som ett omöjligt förhållande. Han ville inte stanna i ett halvhjärtat stadium. Han ville inte bygga upp en samvaro med andra utlänningar, som otvivelaktigt bara skulle komma att stanna vid, att man "tillsammans klagar på och kritiserar det land man hamnat i". I en frenetisk iver att bygga upp ett nytt liv offrar han så sin kärlek till Maja. Som svensk tycker man, att det är närmast en fanatisk önskan om något fullkomligt. Och denna satsning på att bygga upp ett nytt liv! Vad är det för rädsla, för hysteri, som får mänskor att tro, att vi någonsin kan komma ifrån vårt förflutna. Och varför skall vi göra det? Det förflutna är ju en del av oss själva, det som har format oss och fått oss att fatta våra beslut och fått oss att gå vissa vägar. Och denna förväntan man

Recensioner • Recensioner

ställer på ett nytt liv! Kanske kan aldrig vi, som levat i ett land med fred och relativt välstånd, förstå denna krampaktiga strävan efter ett nytt liv. Ett liv som står som en drömbild framför oss. En fara, som jag tror finns i detta är, att man försummar att leva, förlorar livet självt under tiden man drömmer om det. Man kan bara önska, att invandrarna i gemen inte ställer så stora krav på sitt liv i det nya samhället, att det alltid kommer att förbli en hägring.

En dröm om kärlek, inte bara om bröd och arbete följde invandrarna. Hatet som härskade därhemma, hårdheten, grymheten ville man komma ifrån. Men redan den första promenaden i Stockholm visar att våldet, hårdheten, grymheten finns även i det nya landet. Efter inblandningen i ett slagsmål vaknar en ångest, som sedan kommer att finnas kvar.

Genom tillbakablickar får vi följa både huvudpersonen och hans kamrater tillbaka till deras respektive hemmiljöer och utgångspunkter och vi kommer att märka, som författaren säger, att Grekland följer dem överallt. Kanske det är just därför, som huvudpersonen Kalafatis så innerligt vill skaka av sig sitt förflutna, skaka av sig Grekland med vad det innebär av trångsynthet, inskränkthet, våld och hat, men också av ömhet, innerlighet och sårbarhet.

Den lilla kretsen kring Kalafatis upplöses. Två dör, en återvänder till Grekland, en kommer i fängelse för narkotikasmuggling. Kalafatis är den ende, som ser ut att gå en framtid till mötes. Alla har kommit för att få bröd, arbete, kärlek. Vad fick de? Hurudana blev de?

Maria, som från början var lycklig, som trodde att hon funnit friheten började snart att "känna det stora, massiva tysta våld som härskade även i Sverige". Maria upplever också den svenske mannens tysthet, hans fartgalenskap, hans oduglighet som älskare, men det är dock hennes landsmän, som ger henne dödsstöten, när de slog, sparkade, band och våldtog henne. Sedan tog Maria sitt liv. Var det Sveriges eller Greklands fel?

Maria hade också förstått att kvinnan exploaterades även i Sverige. "Den enda jämlikheten som kvinnorna i Sverige hade fått bestod i att de fick betala för sig, för övrigt var mannen lika suverän här som i andra delar av världen, bara mera hycklande, undanglidande . . ."

Och Kalafatis båda kamrater har inga höga tankar om den svenska frigjordheten "men detta hindrade dem inte att dra full nytta av den".

Kalafatis går vägen från städare, diskare, kaffekokare till nattportier, tidningsutbärare. Sedan inträffar händelsen som får honom att besluta sig. En akut ledgångsreumatism och sedan en natt en dröm där hans förflutna glider bakåt. Han känner inte igen sig i Aten. Han kan inte höra vad hans far sade. Han ser sin mor försvinna i tunnelbanan. Han är på ett sätt fri men "inte så särskilt glad".

Jag vill inte ge mig på att berömma Theodor Kallifatides stilistiska förmåga. Det skulle kanske bara bli en upprepning av alla de lovord för sin svenska han fått i tidigare recensioner. Men några av mina intryck vill jag återge.

Man förstår invandrarens ödslighet, ensamhet, hemlängtan och övergivenhet när han stiger av tåget på Stockholms central. Man förstår hans vanmäktighet inför utlänningskommissionens bokstaveringskonst, hemlösheten på gator och kaféer och hyresrum. Man förstår längtan efter kärlek och ömhet. Men man förstår inte det ständiga cirklandet kring den sexuella intressesfären. Är alla erektionerna och all onani en eftergift för nutidens pornografiska frosseri? Om inte, så blir intrycket som stannar kvar onekligen att grekens personliga centrum är hans penis och invandrarens problem i första hand hans sexuella. Detta kan bli en farlig bekräftelse på de förutfattade meningar som många svenskar har om utlänningar. Därför kan Theodor Kallifatides bok bli ett vapen i handen på dem som vill motarbeta invandrarnas acklimatisering.

Ytterligare ett problem ser jag i författarens påpekande, att invandrarna inte på något sätt får någon möjlighet att arbeta **tillsammans** med svenskarna. Invandrarnas erfarenheter räknar man för intet. Man behandlar dem som vanföra barn, som måste tas om hand. "Svensken närmar sig problemet som en vårdare, inte som en medarbetare och han stiger ner från sin himmel . . ." En sådan behandling fjärmar svenskar och invandrare från varandra. Om detta förhållande är riktigt, vilket vi kanske dock måste tillstå att det är, åtminstone till en viss grad, är det sannerligen tid att Sverige förstår att utnyttja de möjligheter som kan finnas i samarbetet med invandrarna.

Kallifatides bok handlar om några greker. Det är ett fåtal han beskrivit. Huvudpersonens egna erfarenheter måste av vad som framgår av handlingen röra sig om en mycket kort period. Han hinner inte mycket mer än att börja. Otvivelaktigt baserar han dock sin berättelse på oändligt många fler personer och erfarenheter. Men en fråga återstår dock att besvara i invandrardebatten. Har invandrare från andra nationer samma problem? Upplever exempelvis öststatsflyktingar situationen på samma sätt?

H. L.

Utlänningar. Av **Theodor Kallifatides.** Bonniers förlag, Stockholm 1970. 163 sid.

Recensioner • Recensioner

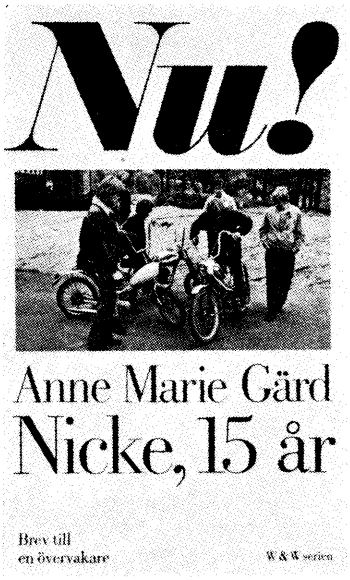

Det är ingen tvekan om att "Nicke, 15 år" förmedlar ett verklighetsmaterial. Författarinnan, **Anne Marie Gärd,** berättar i dagboksform om sin son Nicke från våren 1961, då han börjar skolka från skolan, till augusti 1970, då han är på rymmen från en ungdomsvårdsanstalt.

Boken vill vara en anklagelse mot samhället och dess bristande vårdresurser, den stela byråkratin i handhavandet med mänskor. Kritiken går fram — men den har också satt in från många andra håll, inte minst från socialarbetarnas egna led. De har uttryckt krav på att få arbeta meningsfylldare, mer dynamiskt.

Intressantare, i mitt tycke, är "Nicke, 15 år" genom den fruktansvärt påtagliga bild den ger av de ungdomar som glider omkring i samhällets utkanter (i alla betydelser), håglösa, känsliga, desperata. Och den strängt taget lika skrämmande bild den ger av oss vuxna och föräldrar. Klåfingriga, beskäftiga i vår kärlek och dominans överbeskyddar vi våra barn, vidtar ryckigt lika ogenomtänkta som förtvivlade åtgärder, försöker ändra deras personligheter efter **vår** vilja, inte efter barnets förutsättningar och önskningar. Hur litet vi lyssnar. Så föga demokratiska vi är.

Anne Marie Gärds bok är visserligen drabbande för samhället. Men framför allt väcker den känslan av i hur hög grad vi behöver ett nytt samhälle, en ny mänska. Med större tolerans, inkännande, fantasi och generositet. Mindre konventionell, förstelnad, lynnig och prestigelysten. Nicke skulle klara sig bättre då, och många med honom.

"Vi Mänskor" har också låtit en 18-årig bokbinderiarbetare, Bengt Pettersson läsa "Nicke, 15 år". Hans recension följer här nedan.

K. W.

Först skall jag ge boken ett stort plus, för att den belyser vad som kan hända och har hänt föräldrar och deras barn. Det handlar om Nicke, 15 år och hans mor, hur dom kommer isär från varandra när Nicke börjar skolka från skolan, och börjar sniffa thinner och dricka öl.

Mamman försöker få hjälp, hon kontaktar barnavårdsnämnden och andra institutioner som hon snabbt tappar förtroendet för. Hon ser hur allt sköts över en massa papper, och ser att Nicke blir sämre av allt som sker omkring honom.

Därför tycker jag att du skall läsa boken och bilda dig en egen uppfattning om vad som händer och sker, för att det kan lika gärna gälla ditt barn. Det enda jag tycker saknas och inte så lite heller är att det inte finns något i boken som belyser vad man skall ta sig till, det finns inte mycket att välja på när man behöver hjälp (synd), men läs boken den är intressant och nyttig att läsa.

Bengt Pettersson

Nicke, 15 år. Brev till en övervakare. Av **Anne Marie Gärd.** Wahlström & Widstrandserien Nu! Stockholm 1970. 164 sid. Pris 14: 50 kr.

Att sälja en statsman

Boken är skriven av en ung medarbetare i Nixons stab och skildrar valkampanjen —68 "bakom kulisserna". Det var ett hårt jobb att få folket att glömma bort hans tidigare misslyckanden och göra honom till den starke mannen som utstrålade hopp och ingav förtroende.

Visst har vi insett att valet, som så mycket annat i USA, till stor del är frågan om vem som gör bäst reklam för sig. Men det är nog inte många som vet **hur** stor del. Det får man verkligen besked om i boken.

Det är nog rätt som det står i baksidestexten att den "öppnar skrämmande perspektiv mot år 2000", men det är faktiskt också en mycket rolig bok och jag rekommenderar den gärna.

Helena Birmann

Att sälja en statsman. Av **Joe McGinniss.** Rabén & Sjögrens förlag, Stockholm 1970. 215 sid.

Jag skiter i varenda jävla pundhuve

Ett tydligen självupplevt material lägger Erik Torstensson fram i denna bok om femtio dagar på en ungdomsvårdsskola för flickor. Författaren erbjuder inga lösningar, bara förståelse och medkänsla i denna klara rapport om läget. Man kan hoppas att den i sin tur föder en större förståelse för de svåråtkomliga och svårbehandlade problem som ungdomsvården i dag erbjuder. Bokens förtjänst ligger i denna lågmälda autencitet.

K. W.

Ja skiter i varenda jävla pundhuve. Av **Erik Torstensson.** Rabén & Sjögrens förlag, Stockholm 1970. 164 sid. Pris 12: 50 kr.

Hertha

Med anledning av att en ny upplaga av Fredrika Bremers roman "Hertha" nu utges på Asklid & Kärnekulls Förlag höll **Fredrika Bremer Förbundet** en mottagning i sina lokaler på Biblioteksgatan i Stockholm.

Docent **Karin Westman Berg** som skrivit inledningen till nyutgåvan talade om romanen "Hertha" och dess aktualitet i dag.

Bibliotekarie **Erik Eriksson** från Kungliga Biblioteket höll ett kort anförande kring den Fredrika Bremer-utställning som han varit förbundet behjälplig med att anordna och som visas i dess lokaler.

"Hertha" och Ernst Ahlgrens "Fru Marianne" som kommer ut samtidigt är de inledande romanerna i en serie aktuella klassiker som förlaget kommer att ge ut framdeles. Bland annat kommer till våren Sven Stolpes "I dödens väntrum" och preliminärt i september August Strindbergs "Från Fjärdingen till Svartbäcken" samt Ernst Ahlgrens "Pengar".

"Vi Mänskor" hoppas i nästa nummer återkomma med några ord om "Herta" och "Fru Marianne", samt så långt sig göra låter i fortsättningen följa upp serien aktuella klassiker med anmälningar.

Elin Wägners "Väckarklocka" skulle också för övrigt vara önskvärd att se nyutgiven.

BROMMA:

Expresslotter Snabblotteri
Tombolalotter Kvicklotteri

Lägre priser, snabbare leveranser
Illustrerad prislista på begäran

G. V. GAJNER AB
Alviksvägen 47,
Box 15039, 161 15 Bromma
Tel. 08/25 84 00.

GÖTEBORG:

Länsmansgårdens Tobak
Tel. 54 45 72

Välkommen till Sovjet — Se Volga och Dnjepr

Kasta loss för 11-dagarskryssning på Europas största eller tredje flod. Njut, koppla av, gör minnesrika strandhugg, simma, solbada och fiska. Fiskedon finns ombord, liksom instruktör. Fångsten anrättas kocken och serverar vid någon av dagens tre måltider. Bärgar du en stör får du betala 50: — för ett kg kaviar, men ej mer om den skulle innehålla tio kg av den begärliga delikatessen.

Volgakryssningarnas avresedatum från Kazan: 2/6, 1/7, 23/7 och 14/8; i motsatt riktning från Rostov vid Don: 20/6, 12/7, 3/8 resp. 25/8. Uppehåll görs i Ulnanovsk, Chiguli, Togliatti, Balakovo och Volgograd. *Pris:* från 435: — till 920: —.

Dnjeprkryssningen inleds i Odessa 4/8 och går via Cherson, Novaja Kachovka, Zaporozije, Krementjug, Tjerkassy och Kanev till Kiev. *Pris:* från 520: — till 1.065: —.

Priserna inkluderar allt under kryssningen. Matsedeln är lika för alla resenärer medan förläggningen varierar. Tillkommer resa från hemort till avgångshamn. Detaljerat program för kryssningar erhålles av er resebyrå eller direkt från

Intourist ИНТУРИСТ

Sergelstorg 21, 115 67 Stockholm. Tel.: 08/21 59 34, 21 53 76.

Jag önskar upplysningar om resor i Sovjetunionen! Speciellt resmål: ..... Namn: .....

Adress: ..... Postnr o. adr.: .....

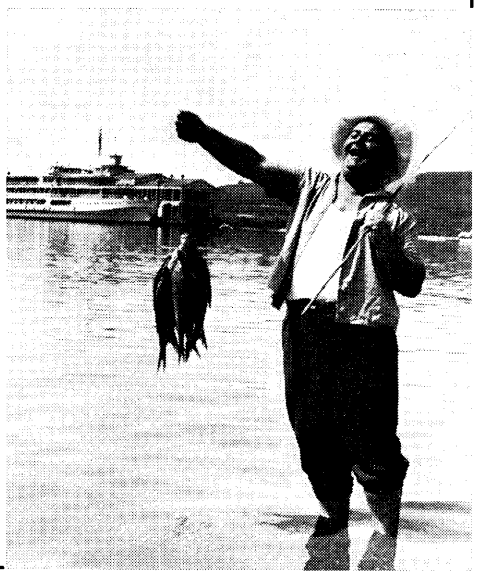

INNEHÅLL 1969

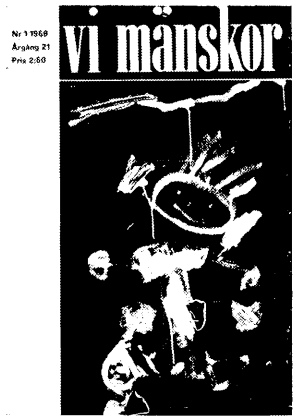

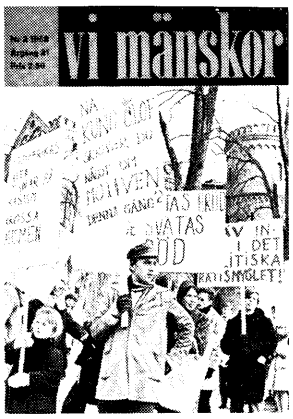

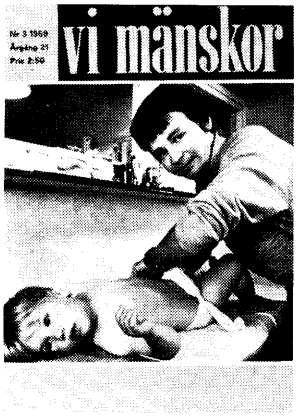

Nr 1 sid.

Fredsarbete 1969 1
"Nedrustningens historia är till stor del historien om förlorade möjligheter" 3
Gör makten god. Dikt av **Mikaela** 3
Förbifarter. Dikter av **Stig Carlson** 4
Flickorna än en gång 5
"Aldrig har barnen farit så illa". **Göta Rosén** 6
Barnstugan 7
Örebro — en stad för barn. **Margit Palmaer** 8
Vivalla bostadsområde i Örebro 10
Kommunerna och barnstugorna. **Maj-Britt Sandlund** 11
Orrleken i Karlstad 13
Sandlådan på Göteborgs Stadsteater. **Louise Rydén** 15
Bo i kollektiv. **Karin Lidmar** 17
Att ha barn eller inte. Rec. av **Hjördis Levin** 17
Trygghet för ogift mor. **Anita Gradin** .. 19
Inte bara ord. Dikt av **Merope** 19
Våra kostvanor. **Andrea Andreen** 20
Dikt av **Hjördis Levin** 21
Kerstin Hesselgren. En vänstudie. Rec. av **Carin Hermelin** 22
Ninnan Santesson — en stor konstnär. **Katja Waldén** 24
Naima Wifstrand — ett teaterns under. **Adrienne Lombard** 25
Fil. dr Barbro Johansson. **Ingrid v. Trofimowitz** 27
Kvinnor i Algeriet. **Rita Vinde** 28
Konsthantverk från Algeriet. **Katja Waldén** 29
Jämställdhetens villkor. En radiokurs. Rec. av **Edith Andréasson** 30
Könsdiskriminering. **Maj-Britt Lilja** 31
Äktenskap — en form för frivillig samlevnad. **Gunvor Ryding** 32
Alternativt samhälle. **Louise Rydén** 34
Aktuellt: Stackars Östersjön. Tvättmedel, Bly och Fluor. DDT och Dieldrin. Vakuumsystem. Avloppsvattnet renas. Föredömligt reningsverk 36
Från läsekretsen. Familjeupplösning? 38
För Vietnams kvinnor och barn

Nr 2 sid.

Världens ungdom. FN-rapport 1
Ungdom och narkotika. **Margot Mårdh, Helena Svantesson, Herta Fischer** 3
Örebro — ungdomens stad. **Margit Palmaer** 5
U-gruppen i Lund. **Eva Åkesson** 7
Snösmältningslandskap. Dikt av **Rut Adler** 8
Vårt biologiska arv. **Arne Müntzing** 9
Flickan i kulturhuset. Rec. av **Katja Waldén** 15
Faderns dilemma. **Anna Svensson** 16
Tre frågor. Rapport från IKFF 18
Människan "på maktens högra sida". **Mikaela** 19
Kinas ungdom. Dikt av Rewi Alley, övers. **Gunhild Tegen** 21
Sovjet — kontinent i förvandling. **Eva Palmaer** 22
Kvinnan utan medborgerlig existens. Utdrag ur en artikel av **Jane Lundblad** om Mary Wollstonecraft 23
Från Ulfåsa till Fogelstad. Rec. av **Eric Lundqvist** 26
Vietnams kvinnor. **Gunilla Palmstierna-Weiss** 27
En hälsning till folken. Dikt av Huy Can övers. **Ola Palmaer** 28
Barn i Sverige. Rec. av **Hjördis Levin** .. 30
Bygg fler barnstugor. Riksdagsmotion .. 32
Stoppa bilen i tätorterna. **Fred Bremberg** 33
Kvinnor i Algeriet. **Rita Vinde** 36
SKV-möte i Stockholm med Rosa Taikon som talare och dansgruppen Roma 37
Skämt och allvar av **Andrea Andreen** .. 37
Från läsekretsen. Svar till "mamma" .. 38
För Vietnams kvinnor och barn 39

Nr 3 sid.

Rösträtt och valbarhet 1
Den höga tröskeln (Greta Wieselgren). Rec. av **Eva Palmaer** 2
Kvinnornas Världskongress 1969. **Barbro Backberger** 3
Om aktivt icke-våld. En sammanställning 5
Inte alla folk tror på krigets oundvikligheet. **Eric Lundqvist** 9
Skulden. Dikt av **Sonja Åkesson** 11
Naturen känner inget avfall. **Rolf Edberg** 12
Aktuellt: Om miljöprogram. Om äggvitebristen. Miljövård. Kärnkraftverk .. 16
Om tvättmedel. **Rodhe Wollsén.** Tillägg av Red. 17
Sjukvården — ett gruvarbete i vitt. **Anna Sforza** 18
Fadern till tre söner. **Anna Svensson** 20
Att arbeta på ungdomsgård. **Katja Waldén** 21
Mental hälsa i arbetsmiljö. Apropå Folksams kampanj 23
Samhället tjänar på barnstugor. **Hillevi Svedberg** 24
Från Göteborgs horisont. **Maja Bolling** 27
Rut Adler — en diktare och vän. **Edith Andréasson** 28
Walt Whitman — en snabbskiss. **Britt-Marie Almström** 29
FNL:s tio punkter 31
Dikt till Vietnam av **Sara** 33
Sommar utan fåglar. (Han Suyin.) Rec. av **Walter Edenrud** 34
Vänner och u-vänner (Sara Lidman). Rec. av **Louise Rydén** 37
Den kinesiska utmaningen (Tore Zetterholm). Rec. av **A. A.** 36
Antologi om Kulturrevolutionen. Citat ur rec. av **Kate Fleron** i Frit Danmark 36
Antologi av Kulturrevolutionen. Citat ur rec. av **Kate Fleron** i Frit Danmark 36
Individuell beskattning. Skrivelse till finansministern 39
Från läsekretsen svar till Mamma 40
För Vietnams kvinnor och barn

Nr 4 sid.

Ho Chi Minh. Ur Saras minnestal. Dikter, övers. 1
Ur Ho Chi Minhs testamente 3
Kampen mot ABC-vapen, MIRV, Om kärnkraftverk 4
Solenergin och havens frihet. **Andrea Andreen** 5
Morgondagens socialvård. **Anita Gradin** 6
Social trygghet. **Annika Baude** 7
Kvinnofrågan — vad är det? **Gunnel Granlid** 8
Kvinnorna i manssamhället. **Andrea Andreen** 10
Kända nästet (Ingrid Sjöstrand). Rec. av **Louise Rydén** och **Leif Nylén** 11
Vi på jorden. Besök hos Jacquetta Hawkes. **Walter Edenrud** 14
Resa till okänt land. **Rita Vinde** 16
Poesin måste göras av alla — förändra världen. **Katja Waldén** 20
Resa med Aron. **Cecilia Lindqvist** 22
Barn i Öst- och Västtyskland. **Stina Sandels, Gunvor Paulsen** 28
Höj driftbidraget till barnstugorna. Skrivelse från SKV till finans- och familjeministrarna 31
Det roliga hemmafrulivet. **Anna Svensson** 33
Representativ sekreterare. **Anna Svensson** 33
Svenska folkets undangömda öden. (Gustav Johansson). Rec. av **Eskil Almgren** 34
Kamp och förtröstan (Martin Andersen-Nexö). Rec. av **Signild Hellhagen** 35
Två grekiska berättelser (Ioula Persaki). Rec. av **Hjördis Levin** 36
Tvättmedel igen. **Inger Norstedt** 37
Dialog mellan moder och barn. Dikt av **Merope** 38
För Vietnams kvinnor och barn

INNEHÅLL 1970

Nr 1 sid

Inför 1970-talet 1
Till minnet av Lenin. **Gustav Johansson** 2
Alva Myrdal i FN 5
De enkla orden. Dikt av **Stig Carlson** .. 5
Tre böcker om våldet och dess orsaker. Rec. av **Andrea Andreen** 6
Dikt som varning, dikt som tröst. (Werner Aspenström) Rec. av **Britt-Marie Almström** 8
Om Indonesien. **Eric Lundqvist** 10
Folkmord i Sydamerika. **Lars Persson** .. 13
Var och en i sin fälla. **Maj-Britt Sandlund** 17
Vi alla har våra drömmar. Dikt av **Merope** 19
Om miljöförstöringen (Nils-Erik Landell). Rec. av **Andrea Andreen** 19
Allgården — centralpunkten i bostadsområdet. **Hillevi Svedberg** 20
Författarcentrum, Filmcentrum, Teatercentrum, Konstnärscentrum, Miljöcentrum. Sammanställning av **Louise Rydén** 22
Livlig aktivitet inom USA:s färgade kvinnovärld. **Signild Hellhagen** 24
Paris i januari 1970. **Katja Waldén** 25
Warszawa 1939—1945 26
Warszawa 25 år efteråt. **Hjördis Levin** .. 28
Experimentgymnasiet i Göteborg. **Anita Goldman** 31
Postludium. **Birgit Leksén** 33
Böcker om samhällsdebatt 34
En framtid och ett hopp (Birgit Lange). Rec. av **Ingrid v. Trofimowitz** 36
Vietnams folk behöver vårt stöd IDAG 37
Ögonvittnen från Sydvietnam. **Katja Waldén** 38
För Vietnams kvinnor och barn 39
Abortfrågan 40
Fröken Julie. Behövs hon? Kåseri av **Tisbe**

Nr 2 sid.

1970 Det internationella utbildningsåret 1
Sverige inför utbildningsåret. **Andrea Andreen** 2
Välkommet skatteförslag. **Maj-Britt Sandlund** 4
Vår tids samvete (Bertrand Russell). Rec. av **Bengt Gunnäs** 6
Alva Myrdal i Genève 7
Världsopinionen — en stormakt 8
Förbud mot C-vapen aktuellt 9
Folkomröstning? **Andrea Andreen** 9
Brev till en pilothustru. **Sara Lidman** .. 10
Maja Ekelöf — fil. städ. Rec. av **Eva Palmaer** 11
Från ett golv. En svag låga. Dikter av **Maja Ekelöf** 11
Grupp 8 12
Varför bildades Grupp 8? 14
Har vi råd att inte bygga barnstugor? **Gunnel Granlid** 14
Jämlikhet. Valfrihet — antivalfläsk i valrörelsen. **Barbro Backberger** 16
Deltid — en lysande affär. **Gunnel Granlid** 18
Illusioner. Avslöjanden. Bilder ur kvinnosamhället. **Louise Rydén** 22
Fri abort — en jämlikhetsfråga. **Äse Åkerstedt** 24
Kollektivt boende — ett hot mot utsugarsamhället. **Birgitta Bolinder** 26
Scenkvinnor — sabotage mot kvinnobilderna. **Suzanne Osten** 28
Kvinnorörelserna — remissinstanser och röstfångare. **Iréne Matthis** 30
Saga. Dikt av **Sonja Åkesson** 32
Fredrika Bremer. Rec. av **Hjördis Levin** 34
Rosalie Roos. Rec. av **Hjördis Levin** .. 35
Sven Fagerberg. Göran Palm. Rec. av **Katja Waldén** 36
Fritidsmiljö för skolbarn 36
Höj driftbidraget till barnstugorna! .. 37
Behovet av barnstugeplatser. **Hillevi Svedberg** 37
Motioner om barnstugor 38
För Vietnams kvinnor och barn
Hjalmar Johansson — en trofast Vietnamvän

Nr 3 sid.

Den nya mänskan. **Folke Fridell** 1
Universella frågor. Till minne av evigheten. Dikter av **Merope** 3
Alva Myrdal i Rom. **Andrea Andreen** .. 4
Olof Lagercrantz och Mao Tsetung om framtiden 5
Kvinnor skall inte regera. **Walter Edenrud** 6
Äktenskap — storfamilj. **Erland Dahm** 7
Hedersplakett till Emilia Fogelklou 7
Liten resumé. **Beda Kallenberg** 8
Rapport från Norrland 8
Nu eller aldrig. Dikt av **Ebba Köler** .. 9
Fredskonferens i Polen maj 1970. **Brita Petersen** 9
Svenska aktionsgrupper. **Katarina Engberg** 10
Vietnam, Kambodja, Thailand ... Dikt av **Erland Dahm** 11
Detta kan aldrig hända en man 11
Kvinnor som slavar (Kajsa Ohrlander). Rec. av **Barbro Backberger** 12
Att genombryta ett ont system (Coretta Scott King). Rec. av **Signild Hellhagen** 14
Priset för min själ (Bernadette Devlin). Rec. av **Rita Vinde** och **Hjördis Levin** 16
Revolutionen går vidare (Gun Kessle och Jan Myrdal). Rec. av **Andrea Andreen** 18
Supertankers i Östersjön — en internationell angelägenhet. **Hans Palmstierna** .. 20
Saneringen av den yttre miljön. **Kira Busjtujeva** 22
Dikt av skalden Juvenalis 23
Kvinna i Polen. Rec. av **Hjördis Levin** .. 24
Sextonårig flicka. Dikt av **Bohdan Drozdowski** 27
Livet i en kambodjansk by. **Kickan Hansen** 28
Besök i Nordkorea. **Maj-Britt Sandlund. Taimi Tatti** 32
Besök i Kairo. **Hjördis Levin** 34
Musikskola i Alma Ata 36
Individuell mänskohjälp i Amman. **Ingrid Ydén-Sandgren** 37
Gunhild Tegen 1889—1970. **Hjördis Levin** 38
Eva Andén 1886—1970 39
Anna Louise Strong 1885—1970 39
För Vietnams kvinnor och barn

Nr 4 sid.

För livets skull. **Andrea Andreen** 1
KDV tjugofem år. **Eva Palmaer** 2
Självklart samarbete. **Honorine Hermelin** 4
Women Strike for Peace 6
Alva Myrdals fredsarbete 1970 8
Ulla Lindström minns lite mer. Rec. av **Gustav Johansson** 9
Möte om Vietnam 1970. **Hjördis Levin** 10
Trafikdemonstration i Stockholm 10.10.70. **Katja Waldén** 13
Marta, Marta. Recensioner av **Birgit Johansson** och **Katja Waldén** 14
Kvinnor som chefer. **Ingrid v. Trofimowitz** 16
De lågavlönade. Referat av **Hjördis Levin** 20
Asienkompaniet — ideellt aktiebolag. **Hjördis Levin** 22
Anti maxi-midi. **Elisabeth Mossler** 23
Mot maxi-modet — för en färgrikare och gladare stil. **Hjördis Levin** 25
Former sökande ett gemensamt centrum. **Katja Waldén** 28
Apropå djungeln. **Kickan Hansen** 30
Flora Tristan. **Katja Waldén** 34
Vår tid är så fylld av ting. Dikt av **Hjördis Levin** 34
Daghem och samhällsekonomi 36
Recensioner 39
Avatarerna. Dikt av **Merope** 39
För Vietnams kvinnor och barn

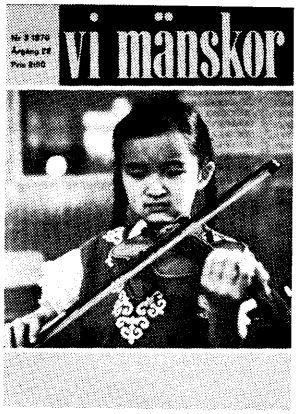

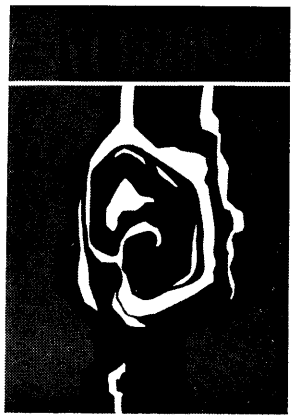

DDR KULTUR • CENTRUM

MÄSTER SAMUELSG. 71, 111 21 STHLM. Tel. 21 29 58, 21 29 64

Vardagar kl. 11.00—18.00. Lördagar kl. 11.00—15.00

Bibliotek
- Föredrag, diskussioner, filmkvällar, musikprogram, utställningar m. m.

Diskotek
- Språkundervisning med lektorer från Herderinstitutet i Leipzig.
  Språklaboratorium, möjligheter till individuella språkövningar.

Tidningar
- Utlåning av böcker, broschyrer, grammofonskivor, dia-bilder och film.

Tidskrifter
- Specialservice för lärare, skolor och bildningsinstitutioner.

Dia-serier
- Snabbförmedling av boklån direkt från biblioteken i DDR.

Filmarkiv
- All utlåning kostnadsfri.

Broschyrer
- Biblioteks- och diskotekskataloger sändes på begäran, liksom aktuella program för kulturcentrums verksamhet.

STOCKHOLM:

KAOS

Sagas vis- och vinrestaurang

i Gamla stan

populär för sitt goda kök och för sin ljuvliga atmosfär med utsökta vissångare från världens alla hörn.

Öppet kl. 20.00—02.00.

Dessutom lunch 11.45—14.00

Söndagar stängt.

Festvåning i djupa källarvalv.

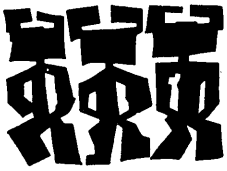

Stora Nygatan 21. Tel. 20 58 86

Kl. 9 torsdagen 25 februari börjar bokrean på

kulturcirkeln

BOKA IN ETT BESÖK

Vi har stor sortering ur Bokhandelns Vårrea.
Massor av böcker ur egna lager. 50—80 proc. nedsatta.
Extra öppet:

25/2 9.00—19.00
26/2 9.00—19.00
27/2 9.00—16.00
1/3 9.00—19.00

KULTURCIRKELN

Sveavägen 41, Bokavd., vx 20 50 15

Östersjöveckan 1971

14 dagar i juli

Fr. 430 kr

Prospekt och upplysningar

BALTOR AB

Box 2164 - 103 14 Stockholm 2
Tel. 08/10 46 04, 20 09 69, 21 39 05

För Vietnams kvinnor och barn

Det kom åtskilliga julklappar till Vietnams barn som svar på vår vädjan i julnumret. Tack för det, alla goda givare! Den som till äventyrs inte hann med att skicka in en slant då vet ju att det aldrig är för sent att göra det. Behovet av bistånd är stort och vår insamling måste oförtrutet fortsätta.

Som vi tidigare berättat sker redovisningen direkt till representanter för Vietnams kvinnoförbund och FNL. Under 1970 redovisade vi sammanlagt 6.000 dollar vilket i svenska kronor utgör 31.491: 75. Det skedde vid fyra olika tillfällen: i januari då vi hade besök av fru Le Thi Cao från FNL samman med den lilla Vo Thi Lien från Song My och den 21-åriga Pham Thi Lien, i mars vid konferensen för Vietnam i Stockholm, där representanter för FNL och Nordvietnam deltog, i november då Ma Thi Chu och Tran Thi Hanh från FNL var våra gäster och slutligen vid årsskiftet då vår ordförande Eva Palmaer besökte Hanoi. Som ni ser är kontakterna numera så täta att vi alltid kan redovisa direkt till våra vänner.

Och nu till redovisningen i vår tidning:

Transport	150.824: 41
Gm. Mia Emsheimer, Stockholm, bössinsaml.	2.078: 50
Anny Öhman, Porjus	150: —
Hildur Lönnström, Porjus, insaml.	150: —
Gustav Fröbom, Porjus	95: —
Iris Leja, Stockholm	70: —
Doris o. Åke Aspling, Sthlm Till Maja Lindquists minne	15: —
Franz Walebo, Sthlm, Till Maja Lindquists minne	10: —
Karin o. Elma, Johanneshov, Till Maja Lindquists minne	20: —
Stina Olsson, Stockholm, Till Maja Lindquists minne	10: —
Dagmar Beckman, Malmö	30: —
Dagmar Beckman, Malmö, insaml.	30: —
Bjurslätts SKV-avd., Göteborg	500: —
Västra avd., Göteborg	60: —
Kviberg—Centrala SKV-avd., Gbg	100: —
V:a Lundby SKV-avd., Göteborg	100: —
Davida Olsson, V:a Lundbyavd., Göteborg	95: —
Kålltorps SKV-avd., Göteborg	75: —
Göteborgs SKV-distrikt, möteskollekt	110: —
S:t Görans SKV-avd., Sthlm	50: —
"N. N.", S:t Görans SKV-avd., Stockholm	500: —
Avesta SKV-avd.	100: —
Piteå-Munksunds SKV-avd.	150: —
Lidköpings SKV-avd.	200: —
Ärsta SKV-avd., Stockholm	500: —
Förbundet Sverige-Sovjetunionen, Till Victor Vindes minne	25: —
Andrea Andreen o. Hillevi Svedberg, Till Victor Vindes minne	200: —
Eva Palmaer, Stockholm, Till Victor Vindes minne	25: —
Valborg Svensson, Bromma, Till Victor Vindes minne	10: —
Dagny Hellqvist, Stockholm	30: —
Ingrid Ask, Malmö	10: —
Maja Bolling, Göteborg	100: —
Tolda Sandblad, Handen	50: —
H. Carlbäck, Prästmon	25: —
Helga o. Stig Ek, Farsta	25: —
Svea Lindgren, Kiruna	10: —
Maj-Britt o. Gunnar Inghe, Bromma, "Till Hillevi Svedbergs 60-årsdag"	100: —
Margareta Varenius, Göteborg	50: —
Ella Eriksson, Stockholm	50: —
E. Sundström, Karlsborg	10: —
Ella Hilding, Örebro	25: —
Borgil Kalleson, Lödöse	25: —
Greta Englund, Skärholmen	50: —
Evert Söderberg, Stugsund	10: —
Nanna Helin, Båtskärsnäs	67: 80
Aina Siira, Kiruna	20: —
Åsa o. Anna Brännman, Jönköping	10: —
Skara Pettersson, Bandhagen	10: —
Hildegard Liedholm, Älvsjö	10: —
Sonja Andersson, Valla	25: —
Gerd Andersson, Västerhaninge	10: —
Ann-Mari Heyman, Stockholm	25: —
M. Wall, Johanneshov	25: —
Ester Lindmark, Vännäs	10: —
Margit Palmaer-Waldén, Örebro	25: 90
Karl Mukka, Nikkala	10: —
Monica Borg, Bollnäs	25: —
Bror Artur Magnusson, Kristianstad	25: —
Ragnhild Unander, Kiruna	10: —
A. N., Västerås	15: —
Barbro Wiklund, Solna	50: —
Jenny Brännström, Glommersträsk	20: —
Maj-Britt Eliasson, Mölndal	10: —
Carola Birgersson, Huskvarna	6: —
Signe Lundström, Kiruna	10: —
August Tüber, Båtskärsnäs	10: —
Mandis Johnsson, Stockholm	20: —
Rosa Katz, Stockholm	15: —
R. Svensson, Norrköping	10: —
B. Bokhagen, Lännersta	10: —
Esther Ekvall, Vällingby	10: —
Greta Gustavsson, Bromma	20: —
Grete Almgren, Stockholm	30: —
Elsa Berglund, Solna	25: —
Ester Svensson, Göteborg	10: —
Brita o. Eric Andersson, Göteborg	50: —
B. Johansson, Halmstad	10: —
Olga Karlsson, Södertälje	15: —
Elin Engström, Sundbyberg	10: —
Barbro Hermelin, Stockholm	25: —
Sigrid Bergh, Stockholm	20: —
Elin Ählén, Sundbyberg	50: —
Ruth Liljeholm, Stockholm	20: —
F. Roghammar, Stockholm	10: —
Birgit Hesselthun, Sundbyberg	10: —
Anna Fröjd, Bromma	20: —
Gunborg Kihlman, Hägersten	25: —
Margaretha Johansson, Stockholm	25: —
Gertrud Malmros, Stockholm	10: —
Maja Holm, Solna	5: —
Margareta Olsson, Stockholm	10: —
Greta Alterheden, Hägersten	10: —
Anna Wennbom, Johanneshov	10: —
Mia Rugentin, Johanneshov	10: —
Gun Nilsson, Stockholm	10: —
Gunhild Gustavsson, Stockholm	50: —
Eivor Sandström, Bromma	10: —
Rut Hallengren, Halmstad	10: —
Gerda Holst, Halmstad	50: —
Lilly Pettersson, Halmstad	50: —
Helena o. Lilly Guilotte, Johanneshov	50: —
Elly Francke, Göteborg	25: —
Brita Gustafsson, Hägersten	25: —
Malwine Gumbel, Uppsala	30: —
Irma Holm, Lidingö	10: —
Karin Kilander, Bromma	5: —
Margit Ström, Bandhagen	10: —
Betsy o. Rubert Källström, Uppsala	10: —
Linnea Elfström, Bromma	20: —
W. Magnusson, Stockholm	15: —
Olga Wikdahl, Kiruna	10: —
Emma Åkerlund, Porjus	10: —
Signe Hedman, Johanneshov	25: —
Kerstin Bjurman, Stockholm	100: —
Birgit Johansson, Sundbyberg	50: —
Irja Strand, Enskede	20: —
Sonia Andersson, Hägersten	10: —
Elsa Peterson, Hägersten	25: —
Anna Vilenius, Stockholm	10: —
Sigrid Hultare, Stockholm	25: —
Anna Johnsen, Bromma, listinsaml.	100: —
Thea Reinhardt, Göteborg	25: —
Ingeborg Helenius, Lidingö	5: —
Signe Karlsson, Lindome	25: —
Länsmansgårdens Tobaks AB, Mölndal	100: —
Elsa Stuge o. Bitti Stuge-Rapp, Skattkärr	20: —
Anna Hedén, Vällingby	10: —
Kronor	158.727: 61

BULGARIEN

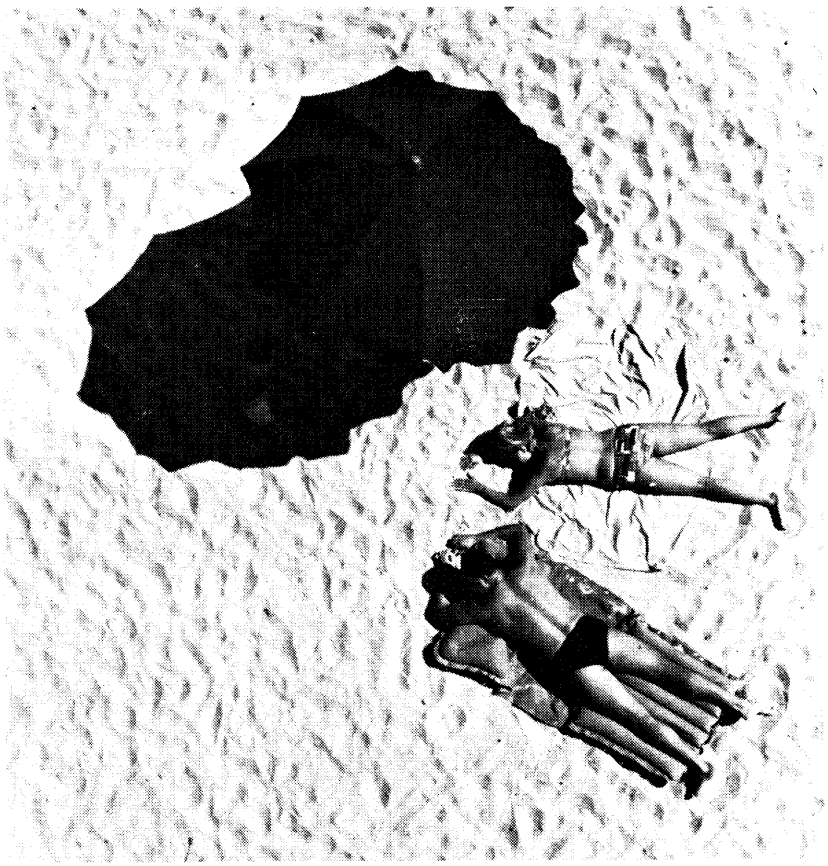

För sommardagar, solskensdagar, lata dagar i Bulgarien

SOLIGA SUNNY BEACH — FASHIONABLA GOLDEN SANDS
HOTELLEN LJUSA NYA
STRANDEN VIT GNISTRANDE REN — BÖLJORNA KLARA SMEKANDE
TRYGGT FÖR BARN — LUGNT FÖR FÖRÄLDRAR
PITTORESKA STIGAR — BREDA STRANDPROMENADER
VÄRDSHUS FÖR MATGLADA — NATTKLUBBAR FÖR NÖJESSUGNA
UTFLYKTER FÖR VETGIRIGA

RESO, VINGRESOR flyger till Sunny Beach, SPIES flyger till Golden Sands

Upplysningar:

BULGARISKA TURISTBYRÅN

Kungsgatan 30 111 35 STOCKHOLM Tel. 08/11 51 91